

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1908.   Andra Kammaren.   N:o 4.

Onsdagen den 22 januari

kl. 12 på dagen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 15 innevarande januari.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Ledamoten af Riksdagens Andra Kammare, borgmästare A. Rune är af sjukdom (influenta) under de närmaste dagarne förhindrad att bevista Riksdagens sammanträden, betygas

Stockholm den 22 januari 1908.

P. Södermark,
f. d. lasarettsläkare.

§ 3.

Herr statsrådet m. m. *Alfred Petersson* aflämnade dels Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

med förslag dels till ändrad lydelse af § 53 regeringsformen samt §§ 37, 38, 50, 75 och 78 riksdagsordningen dels ock till stadga om val till utskott;

med förslag till lag om äktenskaps ingående;

angående försäljning af tre lägenheter från förra ryttmästarbostället Valåkra n:is 4 och 5 i Högsby socken af Kalmar län;

angående försäljning af vissa områden från förra militiebostället 1 mantal Gustad n:o 5 Norrgård i Vikingstads socken af Östergötlands län;

angående försäljning af två lägenheter från förra hospitals-
Andra Kammarens Prot. 1908. N:o 4.

hemmanet $\frac{3}{4}$ mantal Hunnerstorp n:o 1 i Hofs socken af Östergötlands län;

angående försäljning af ett område från förra regements-skrifvarbostället Ekeby n:o 1 i Västmanlands län;

angående försäljning af förra militiebostället Norr Fensta n:is 1 och 2 om 2 mantal i Västmanlands län;

angående försäljning af en till förra ryttmästarbostället Lyftinge n:is 2 och 3 med underlydande i Västmanlands län hörande lägenhet Raknön n:o 1, en äng; och

angående upplåtelse till Jönköpings stad af den till förra landshöfdingbostället 3 mantal Rydhof n:o 1 i Jönköpings län hörande vattenrätt i Munksjön;

dels ock Kungl. Maj:ts skrifvelse till Riksdagen i anledning af en vid sistförflutna riksdag beslutad lagförändring.

De kungl. propositionerna och skrifvelsen blefvo på begäran bordlagda.

§ 4.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

Föredrogs för remiss till utskott Kungl. Maj:ts proposition angående statsverkets tillstånd och behof.

Därvid anförde:

Herr Staaff: Herr talman, mina herrar! Det vore min afsikt att begagna detta tillfälle för att fästa uppmärksamheten på några drag uti Kungl. Maj:ts regerings förvaltning, hvilka synas mig vara utaf en mycket anmärkningsvärd beskaffenhet, både ur finansiell och äfven i viss mån ur konstitutionell synpunkt.

Den första punkten, som jag beder att få fästa uppmärksamheten på, rör en fråga, som kanske utaf många betraktas såsom tämligen litet viktig. Men då jag har den uppfattningen, att den tvärtom i all synnerhet i sina konsekvenser är af ganska stor vikt, så tvekar jag icke att taga i anspråk någon liten stund för framläggande af densamma.

Det är ju bekant, att den svenska regeringen under många årtiondens förlopp har ansetts kunna företaga utredningar i diverse ämnen, tillsätta kommittéer och därför anvisa medel utan att äga något direkt bemyndigande af Riksdagen. Medlen uppföras på så kallad förskottstitel, som plägar af Riksdagen hufvudtitel efter hufvudtitel godkännas. Men det är tydligt, att förut-sättningen för Riksdagens benägenhet i detta fall måste vara att regeringen också håller sig inom något så när vanliga och rim-

liga gränser uti detta sitt fria och själfständiga handlande. Det är detta, som efter min uppfattning icke har ägt rum vid ett tillfälle för några månader sedan, då regeringen tillsatte en kommitté — den så kallade arbetsaftalskommittén — hvars ordförande, efter hvad jag erfarit, erhållit ett så extraordinärt arvode som 15,000 kronor om året sig tillförsäkradt. Regeringen ansåg nämligen nödvändigt att från en plats i högsta domstolen draga en af dess ledamöter för att tillsätta honom som ordförande i denna kommitté. Hvad honom beträffar, är det ju helt naturligt, att han icke kan klandras därför att han, då han lät sig sålunda användas, begärde att få sig tillförsäkrad en minst lika stor och i anseende till befattningens större osäkerhet till och med högre aflöning än den, som han åtnjöt på fast ordinarie stat. Det är påtagligt, att de enda förutsättningar, under hvilka, efter min uppfattning åtminstone, en så extraordinär åtgärd af regeringen kan försvaras, skulle vara å ena sidan att denna kommitté måst tillsättas just vid en tidpunkt, då Riksdagen icke var samlad, och å andra sidan att regeringen icke i hela riket upptäckt någon, som kunnat vara skicklig att fylla denna plats som ordförande mer än den utnämnde.

*Remiss af
statsverks-
propositionen*
(Forts.)

Det är för mig litet svårt att förstå, hvarför icke regeringen kunnat något tidigare taga itu med en fråga, som ju redan länge stått på dagordningen. Hade så skett, kunde regeringen haft tillfälle att till förra årets Riksdag inkomma med framställning i ämnet. Det är mig vidare *alldeles* oförklarligt, att regeringen icke skulle kunnat finna någon annan ordförande i hela riket lämplig för detta uppdrag. Jag bestrider icke dess grannliga och svåra beskaffenhet, jag bestrider heller ingalunda den valdes synnerliga skicklighet och insikter, men hvad jag bestämdt vågar bestrida, det är att han skulle vara den ende möjliga.

Man kan naturligtvis säga, att i och för sig denna utgift icke är så ofantligt stor, ehuru den i förhållande till det vanliga kommittéordförandearvodet, som växlar, skulle jag tro, mellan 10 och 15 kronor om dagen under den tid kommittén är samlad, ju faktiskt är det. Men hvad som är viktigare är att, om anmärkning icke sker i detta fall, om man icke framhåller, hur egendomligt och orimligt dock detta är, det är gifvet, att det kommer att uppfattas som ett prejudikat, hvilket för framtiden skulle, det vågar jag påstå, högst väsentligt och alldeles i strid med denna kammars flertals önsknings utvidga regeringens själfständiga befogenhet i afseende på statens utgifter.

Ett annat drag af regeringen, som har väckt mycken uppmärksamhet, är dess sätt att utföra öfvergången till den nya järnvägsorganisationen. I det afseendet torde väl måhända flera anmärkningsvärda omständigheter finnas, än den som jag nu kommer att beröra. Men jag vill för detta tillfälle åtminstone begränsa mig till att uttala min stora förvåning öfver regeringens

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

åtgärd att på indragningsstat försätta den afgående generaldirektören för statens järnvägar. Efter min uppfattning är det någon-
ting i allra högsta grad motbjudande att tänka sig, att en äm-
betsman och en högst skicklig och framstående ämbetsman i
sina bästa år skall försättas uti den ställning, att han skulle äga
rättighet att år efter år intill pensionsåldern uppbära en aflöning
af 12,000 kronor och därefter naturligtvis pension, och jag har
svårt att fatta, hur regeringen kunnat träffa ett sådant ar-
rangemang.

Man kan då fråga: Hvad hade regeringen att välja emellan,
om nu regeringen ansåg, efter omorganisationen, den hittills-
varande generaldirektören mindre lämplig för befattningen?
Borde den låtit honom i alla fall sitta kvar vid denna befatt-
ning? Nej, om regeringen ansåg honom mindre lämplig — och
det är en sak, som jag för min del alldeles icke här berör —
då synes det mig alldeles klart, hvilket arrangemang som borde
ha träffats. Det arrangemanget borde ha träffats, att han fått
sitt afsked men med förbindelse att antaga annat ämbete, så
snart ett lämpligt sådant blifvit ledigt. Men man kan fråga:
Kunde regeringen, hade regeringen rätt att uppställa en sådan
fordran? Ja, efter min tanke hade regeringen icke endast haft
rätt därtill enligt 35 § regeringsformen, utan det hade varit dess
otvetydiga skyldighet att så göra. Det skall aldrig genom några
som helst byråkratiska tolkningar af denna paragraf kunna bort-
resoneras, att så snart Konungen finner, att en förtroendeämbets-
man icke är lämplig på sin post — han må för öfrigt icke ha
begått något som helst orätt, någon försummelse eller fel — så
snart han icke befinnes lämplig för sin post, så kan Kungl. Maj:t
aflägsna honom. Och jag kan icke finna annat — med allt
erkännande af att mot en plikttrogen ämbetsman grannlagenhet
bör öfvas — än att det är fullkomligt riktigt och icke på något
vis ogrannlaga att säga: antingen 35:te paragrafen eller också
annat ämbete. Ja, mina herrar, det är dock, om denne ämbets-
man sitter kvar vid nuvarande ställning på indragningsstat och
uppbär aflöning tills han uppnått pensionsåldern, det är dock
fråga om inemot en kvarts miljon, som på detta sätt skulle gå
bort, utan något slags ersättning genom arbete i statens tjänst.

Jag vill tillåta mig att i detta sammanhang göra ett uttalande,
som skenbart kanske synes väl mycket aflägsna sig från ämnet,
men som nog står i visst samband med detsamma. Jag tror
för min del, att ifrån denna plats gärna kan vid detta tillfälle
yttras ett ord af erkänsla och tacksamhet till Hans Maj:t Konungen
personligen för hans åtgärd att förklara sig icke önska någon
kröningsceremoni. Jag tror, att detta hans beslut har motsvarat en
mycket stark stämning både i landet och i denna kammare, och
det kan ju då icke vara annat än riktigt, att det ock uttalas här
i kammaren ett ord af erkännande — det kan så mycket mindre

vara något oriktigt i detta, om det, som jag erfarit, är så, att beslutet skett utan hvarje form af understöd från regeringschefens sida.

Jag har påpekat några drag i regeringens förvaltning och dess uppfattning af hur den finansiella förvaltningen här i landet bör skötas. Och jag tror, att dessa exempel äro tillräckliga för att visa, att regeringen står på en helt annan ståndpunkt i det afseendet än hvad jag för min del och, efter hvad jag tror, många andra i denna kammare göra. Jag kan inte neka till att jag också blef litet förvånad öfver ett uttryck i Konungens trontal — en handling, herr talman, som jag naturligtvis, då jag här berör den, betraktar såsom man under långa tider alltid betraktat den, nämligen såsom en från regeringen utsprungen handling. Det heter i detta trontal: »För andra ändamål krävas uppoffringar, men då de ekonomiska förhållandena i landet göra det önskvärdt, att försiktighet i utgifter iakttages, har Jag sökt i största möjliga mån begränsa anspråken på medel till nya företag».

Ja, den satsen är alldeles obestriddigen sann, men den säger något för litet. Den antyder, att det endast skulle vara de nuvarande ekonomiska förhållandena i vårt land, som bjuda försiktighet i utgifter. Ja, jag vet nog, att det finns en liten politisk, jag vet icke om jag skall säga fraktion eller koteri — jag tror, att de själfva kalla sig unghögern — som plägar, understundom i tämligen stora fraser, tala om vårt lands rikedomar, och som alldeles icke plägar ta hänsyn till den uppfattning, som eljest af gammalt här i landet varit gällande, att vi äro ett i förhållande till andra folk tämligen anspråkslöst utrustadt folk i materiellt hänseende. Men jag hade hoppats, att den åskådningen icke precis skulle företrädas af landets regering; och jag för min del skulle hafva trott, att det hade varit riktigare att uti trontalet säga: »Vårt folks ekonomiska betingelser kräfvat alltid försiktighet i utgifter, allrahelst under de tidsomständigheter, som nu äro».

Med den allmänna åskådning hos regeringen, hvarpå jag nu uppvisat ett par exempel, är det ganska förklarligt, åtminstone mera förklarligt än det eljest skulle vara, att man icke från regeringens sida förnummit något genljud af det allmänna bekymmer, som griper folket i fråga om landets försvarsväsende. Det är ju klart, och ingen människa kan dölja för sig, att hvad som sker inom armén och flottan har väckt och alltjämt väcker oerhördt bekymmer. Bekymren röra visserligen å ena sidan den moraliska halt, som gång på gång uppenbarar sig uti denna stora administration. Men de äro också af annan art, i det att det skattdragande folket med oro frågar sig: hur användas våra med svett och möda hopsparade penningar?

De farhågor, som man hyser beträffande försvarsväsendet,

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

äro, såsom jag redan antydt, i första rummet framkallade af de ständigt förnyade försummelserna och oredligheterna uti förvaltningen. Jag skall här icke upprepa, hvad som är i hvar mans mun, och jag skall icke gå in i några detaljer i detta afseende; jag skall allenast tillåta mig att göra ett par observanda.

Det första är, att, då beifran sker och någon oredlig militär ämbetsman åtalas, det synes vara något vanligt, att han till sin förmån åberopar, att så går det i allmänhet till, och att så har det alltid gått till. Jag kan icke neka till att de upplysningar, som framkommit, och äfven många af dem, som kommit mig personligen till handa, tyda på och bekräfta farhågan, att det här är ett *system*, som man måste söka träffa, och icke blott särskilda *personer*.

Mitt andra observandum är, att det vill synas, som om understundom, när en laglig beifran skett, denna icke kommit att sträcka sig till alla dem, hvilka bort undergå åtal. Jag har förnummit af en högre domare, som haft befattning med ett stort förvaltningsmål, att han blifvit mycket förvånad, då han vid studiet af målet fann, att en mångårig oredlighet hade förekommit, hvilken icke *kunnat* förekomma, därest de officerare, som författningsenligt skolat beordras till kontroll öfver den åtalade, också hade fullgjort sitt uppdrag och utöfvat en verksam kontroll. Det är väl tydligt, att dylik försummelse att utöfva kontroll vid leveranser också bort föranleda till åtal.

För den sida af militärväsendets oarter, som jag nu något berört, har kanske på senare tider litet kommit i skymundan en fråga, som dock är mycket viktig, frågan om de värnpliktiges behandling. Likväl vet man, och jag behöfver icke heller i det afseendet inlåta mig på detaljer, att understundom rent af hâresande former af verklig, direkt kitslighet från befålets sida förekomma. Det vet man, och det hafva alla sett; men hvad kanske icke alla hafva sett och veta, det är att dessutom synes förekomma ett alldeles förvånande slarf, försumlighet och brist på ordentlig handledning af de värnpliktige, då dessa vilja fullgöra sina skyldigheter.

Jag har på mycket nära håll haft tillfälle att åse ett dylikt fall. Jag skall icke utförligt berätta det, ty det tjänar ingenting till, och jag skulle därmed upptaga tiden för mycket; men jag skall meddela hufvuddragen för det gifva kammaren en föreställning om hvad jag menar. Det var en ung man, som i sin första värnpliktsålder hade begifvit sig till Amerika och försummat sin värnplikt. Nu i våras kom han åter från Amerika och inställde sig omedelbart hos vederbörande områdesbefälhafvare. Därefter följde en serie af fullständiga oriktigheter från de militära myndigheternas sida, oriktiga upplysningar och anvisningar, oriktiga åtgärder o. s. v., som slutade med att den värnpliktige bortskickades från mötesplatsen med det besked, att han icke

kunde få fullgöra sin tjänstgöring detta år, utan fick göra om den nästa år, och att hvad han detta år hade gjort icke skulle räknas. Jag tyckte, att saken var sådan, att jag ville söka hjälpa honom till rätt; och det gjorde jag på det sättet, att jag hjälpte honom att ingå till Kungl. Maj:t med en framställning, gående därpå ut, att då han utan eget förvållande hade fått fullgöra endast några veckor af detta års vapenöfningar, denna hans tjänstgöring måtte få betraktas som om han hade fullgjort hela sin värnpliktstjänst för året. Detta bifölls af Kungl. Maj:t, såsom ju riktigt var; och det gläder mig att uti denna lilla serie af anmärkningar kunna inlägga också ett erkännande. Men, mina herrar, det är ju någonting i allra högsta grad orimligt, att militära myndigheter skola kunna så förvändt tillämpa likvisst så pass enkla administrativa föreskrifter som de här ifrågavarande, att regeringen skall rent af *nödgas* förklara, att några veckors värnpliktstjänstgöring skall räknas som flera månaders.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Jag såg häromdagen i en tidning en uppgift om ett alldeles liknande fall. Jag har icke haft tillfälle att granska den; men det fanns däri vissa inre kriterier, som talade för att det var sanning. Det gällde en värnpliktig yngling, som hade begärt besked af vederbörande områdesbefälhafvare, när han skulle börja sin värnpliktstjänstgöring. Han hade fått det beskedet, att han skulle börja så godt som omedelbart, och hade till följd däraf uppsagt sin anställning och begifvit sig till vederbörande mötesplats; men där fick han det beskedet, att han skulle börja först i april, eller flera månader senare. Såsom jag redan nämnt, har jag icke kontrollerat uppgiften; men det förefaller mig mycket otroligt, att ynglingen skulle hafva uppsagt sin anställning, om han icke verkligen hade fått det där oriktiga beskedet.

Mina herrar, detta är *ett* säkert fall och *ett* fall, som jag *tror* vara säkert; men nog är det väl ändå tydligt, att detta blott är exempel, och att bakom det första fallet, i hvilket den värnpliktige hade förstånd och energi nog och tillika möjlighet att försöka skaffa sig rätt, ligga en bra stor mängd af fall, då värnpliktiga ynglingar efter all sannolikhet blifvit lika slarfvigt behandlade, men icke fått någon rättelse. Detta kan emellertid icke gå an. Värnplikten är en så stor och så betydande tunga på folket, att det måste fordras af de militära myndigheter, som hafva den administrativa uppsikten och ledningen om hand, att de också äro sin sak vuxna och att de efterhållas att sköta de värnpliktige ordentligt.

Jag har sagt, att de militära förhållandena väckt stor uppmärksamhet och stora bekymmer i landet; och det vågar jag bestämdt hålla fast vid. Ja, jag vågar säga, att det stiger en allt större och större bölja af oro, af misstroende, af missnöje och af harm öfver det, som vi oupphörligt få bevittna; och jag vågar också säga, att det är icke med partiella åtgärder till

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

afhjälpande af sådant — därtill sker det i allt för stor utsträckning — utan det fordras en till grunden gående, omfattande och förtroendeingifvande undersökning.

Det var en sådan undersökning, hvarom för några månader sedan hemställan gjordes till regeringen af en politisk förening, hvilken äfven jag tillhör. Jag känner icke regeringens tankar, jag har endast sett ryktesvis uti tidningarna, att regeringen skulle ställa sig alldeles osympatisk gent emot tanken på en sådan till grunden gående undersökning. Jag vill hoppas, att detta icke är riktigt; jag vill hoppas, att regeringen dock så småningom skall kunna komma till samma uppfattning, som jag och många med mig i detta afseende hafva; och jag vill hoppas, att, om regeringen kommer till en sådan uppfattning, den också måtte genomföra den på ett sådant sätt, att effekt verkligen uppnås. Jag vill också säga, att jag icke tror, att en effekt kan uppnås, som ens tillnärmelsevis motsvarar behovet, utan att man upptager de antydningar, som finnas i den af mig nämnda hemställan. Däri sades: »Det måste vara en civil undersökningskommission» — detta är ett nödvändigt villkor för att vinna förtroende — en civil undersökningskommission, så sammansatt, att den kan ingifva tillit hos befolkningens stora lager, och denna kommission måste äga rätt till en fullständig, till en ohindrad undersökning — icke någon rätt till att döma, väl att märka; det har aldrig fallit oss in — men rätt att fullständigt och obehindradt undersöka allting.

Det, som jag nu har tillåtit mig säga, det har icke sin upprinnelse uteslutande ur synpunkterna af att icke slöseri bör äga rum med statens medel genom försumlighet eller oredlighet, och att de värnpliktige böra rätt behandlas. Nej, det är äfven ur försvarets egen synpunkt som jag här har tillåtit mig tala. Ty efter min öfvertygelse har saken gått så långt, att om icke något verkligt i stor skala nu sker till afhjälpande af missförhållandena, så kan den sista villan, som man säger, bli värre än den första. Vi hafva här i landet, då vi i tanken mätt våra materiellt jämförelsevis svaga krafter med krafterna hos en sådan makt, med hvilken vi kunde tänkas någon gång komma i krigisk konflikt, vi hafva vid en sådan mätning, säger jag, i allmänhet här utgått från att, om olyckans dag en gång skulle komma öfver oss, det skulle visa sig, att allt uti vår armé och allt uti vår flotta, trots deras litenhet i förhållande till andras, skulle vara fullt solidt och säkert. Jag fruktar, att vi böra vakna från den drömmen efter det myckna, som vi nu hafva sett. Det förhåller sig så, att under fredens dagar ett och annat på spridda punkter kommer fram, hvilket i händelse af krig framträder ohöljdt och i all sin nakenhet. Och så många äro de ruttna punkterna i vårt militärväsende, att man måste befara, att, i fall icke hjälp och snar hjälp kommer, det kan hända, att, om den olycka, som

jag antydt, skulle nalkas oss, hela djup och hela vidder af rutenhet blottades. *Remiss af statsverkspropositionen.*

Men det är också en annan fara, som hotar försvarsväsendet. Om man icke oförtöfvadt anställer en sådan räfst till förbättring, som jag här har antydt, så tror jag mig skönja den icke alldeles så aflägsna tidpunkt, då folket och dess representation skola finna sig så förtviflade öfver att det icke kan rådås bot på allt detta, att följden måhända blir den, att hvad som redan finnes kommer att upprifvas och förstöras. Men något värre kan väl icke hända ett litet lands försvar, än att öfningar inställas, att påbörjad krigsmateriel får ligga halffärdig, att organisationer, som man redan begynt, icke göras fullständiga.

Ur båda dessa synpunkter, det är min fasta öfvertygelse, innebära de ord, som jag här har tillåtit mig uttala, en ovedersäglig sanning. Och jag ber ännu en gång att få lägga regeringen på hjärtat, att det här icke är fråga om obefogade eller öfverdrifna anmärkningar, utan om ett ur fosterländskt nit om själfva försvaret framsprunget yrkande därom, att något måtte göras, göras snart och göras effektivt.

I detta anförande instämde herrar *Berg* i Stockholm, *Jansson* i Edsbäcken, *Röing*, *Larsson* i Göteborg, *Höjer*, *Warburg*, *Wavrinsky* i Stockholm, *Wallis*, *Beckman* i Djursholm, *Fürst*, *Kjellberg*, *Pettersson* i Södertälje, *Ericsson* i Alberga, *Johansson* i Öja, *Forssling*, *Eriksson* i Bäck, *Forsberg*, *Janson* i Bråten, *Lindgren* i Islingby, *Sandin* i Grums, *Eriksson* i Ålgered, *Hammarström*, *Matsson*, *Thavenius*, *Wijk*, *Jansson* i Krakerud, *Otto*, *Bronée* i Billsta, *Anderson* i Baggböle, *Sundin*, *Kvarnzelius*, *Lundström*, *Berglund*, *Kronlund*, *Hagström*, *Hörnstén*, *Larsson* i Klagstorp, *Larsson* i Lund, *Broström*, *Karlsson* i Göteborg, *Berg* i Göteborg, *Nordin*, *Karlsson* i Fjäl, *Bosson*, *Sedén* och *Söderbergh* i Karlshamn.

Herr Kjellén: Herr talman, mina herrar! När vi förliden vår upptogo rösträttsfrågan till afgörande, så var det en synpunkt, som slutligen kom att blifva af dominerande betydelse, och det var den, som tog sig uttryck i slagordet *arbetsro*. Det hade nämligen kommit därhän, att allt annat för många af oss syntes sjunka ned till bisaker gent emot det stora allmänna behofvet af samhällsfrid och arbetslugn. Eller hafva vi icke alla känt detta behof under senare tider? Hafva vi ej rent af fått se en klyfta öppna sig mellan olika lager af vårt samhälle och vidga sig, fördjupa sig, ända till dess vårt folk hotat att splittras liksom i skilda raser? Och hafva vi icke alla känt en växande oro vid detta skådespel, en oro till och med bredare och djupare än den, på hvilken föregående högt ärade talare med rätta fäste uppmärksamheten — en oro, som tagit bort mycken arbetskraft

(Forts.)

Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

och arbetsglädje i detta land! Det var utan allt tvifvel sådana tankar och känslor, som gäfvö utslaget i rösträttsfrågan: längtan efter arbetsro blef starkare till och med än gamla partiband, till och med än djupt rotade öfvertygelser i smärre ting. Det blef en lösning inte som vi ville, utan som vi kunde; men det blef dock en lösning. Och det gick säkerligen genom folket ett anddrag af djup lättnad.

Men om någon nu till äfventyrs trott, att den efterlängtade arbetsron skulle komma med detsamma, så har han blifvit grundligt besviken. Ty sedan den politiska striden sålunda afblåsts, har den sociala striden fortsatts som om ingenting händt, och den har till och med, som vi alla veta, under sistlidne sommar på sina ställen tagit mer än vanligt elakartade former. Det är ju också i och för sig klart, att den allmänna rösträtten icke kan vara annat än på sin höjd ett *politiskt* salighetsmedel. Hvad däraf kan följa är helt och hållet beroende på, i hvilken anda den kommer att begagnas. Den är bara porten till det nya riket, eller rättare sagdt: bristen på allmän rösträtt var det svåra hinder, som först måste undanröjas, om vi någon gång skulle kunna tänka på att komma in i ett nytt rike med arbetsro och samhällslugn. Vilja vi komma dit in, så måste vi fortsätta på den väg, som inslagits, och öfvervinna nya hinder på det rent sociala området.

Vi hafva i vår tid snart blifvit så vana vid den sociala stridens alla tillbehör: strejk, blockad, lockout, ja äfven rent personliga förföljelser, att vi kunde nästan börjat glömma, hur abnormt detta tillstånd i själfva verket är. Det är ju intet annat än ett upphäfvande eller en frånvaro af rättstillståndet, och det på ett så viktigt område som den allmänna arbetsmarknaden. Strejkrätt, blockadrätt — hvad är det annat än vår tids motsvarighet till medeltidens näfrätt? Våra vapen äro visserligen olika — vi använda passiva medel — men det väsentliga är i alla fall, att makten går före rätten nu liksom då. Det ser föröfrigt ibland ut, som om näfvarne ej skulle vara så långt borta hos oss heller! Alltså midt i vår kulturs högsta blomstring bevittna vi en återgång till naturtillståndet, där makten och ej rätten ger utslaget, och det på det viktigaste af alla områden. Då sålunda laglösheten allt mer griper omkring sig, kan det icke finnas något angelägnare för lagstiftaren, i hvad på honom ankommer, än att söka *återvinna arbetsfältet åt rättstillståndet*.

Vägen härtill går naturligtvis icke ensamt genom lagstiftning, men den måste börja med denna. Det synes vara ett oundgängligt behof, att vi äntligen få en lagstiftning till arbetets skydd, en lagstiftning, som helgar arbetsaftalet med rättens stämpel, och som i praktiken möjliggör bindande arbetsaftal genom att konstituera två parter, som kunna sluta fördrag med hvarandra med samma ansvar och samma fördel. Vilja vi hafva

arbetsro i landet, måste vi alltså söka åstadkomma en ordnad och garanterad arbetslagstiftning. Det blir andra steget på den väg, där rösträtten var det första.

Emellertid, arbetsro är ju icke allenast eller främst *arbetsgifvarero*, utan det är naturligtvis ock *arbetarero*. På en arbetslagstiftning vinna alla parter, naturligtvis om den är klokt och rätt afvägd, sålunda äfven arbetarne. Men för arbetarnes del tillkommer, som vi alla veta och förstå, ännu en sak. Arbetaren kan ej med trygghet se framtiden emot och göra sin gärning, om icke han skyddas för den särskilda risk, som hvilat på honom därför, att hans hela garanti för framtiden är hans fysiska hälsa och hans armars kraft. Vi veta, att man sökt en garanti i denna riktning på invaliditets- och ålderdomsförsäkringens väg, och det är uppenbart, att äfven här måste staten gripa in, om den vill göra allvar af att gifva samhället arbetsro. Jag skulle helst vilja kalla det icke arbetarepensionering, såsom det vanliga slagordet lyder, utan *nationalpensionering*, och tänka mig en lösning så, att alla skulle betala premier men endast de behöfvande få pension. Det blefve en *nationell samling emot nöden*, liksom man genom rösträttsfrågans lösning velat vinna samling i *makten* och genom arbetsaftalet samling i *arbetet*. Men det är dock uppenbart, att förmånen af en sådan anordning skulle tillfalla närmast den arbetande klassen, som står den största risken; den kan således med skäl kallas ett särskildt skydd för arbetaren på arbetsfältet.

Skall då slagordet från i våras bli sanning och verklighet i vårt land, synes mig, att vi icke kunna stanna vid det politiska samförstånd, som beseglades vid rösträttsfrågans afgörande, utan måste fortsätta och söka åstadkomma öfverenskommelse äfven i dessa två sociala hufvudfrågor. Det är detta jag velat framhålla, att de senare frågorna ligga i den naturliga förlängningen af det plan, på hvilket vi i våras löste rösträttsfrågan. En fortsättning på de sociala frågornas fält synes minst lika naturlig och osökt som en fortsättning från järnmalm till socker. Det är ett fredsfördrag, som kräves för att aflösa det nuvarande osäkerhetstillståndet, som kostat oss så mycket, och det fördraget synes ha tre paragrafer: den första om rösträtten, den andra om arbetsaftalet och den tredje om arbetarepensioneringen.

Svensk statskonst har länge synts inskränka sig hufvudsakligen till att hålla spelet gående, och därvid ha de stora frågorna mer och mer trasslat till sig. Ändtligen har nu kommit en ny politik, som med framgång inriktat sig på frågornas lösning. Denna handlingskraftens och beslutsamhetens politik har tillika varit försonlighetens. I det tecknet var det rösträttsfrågan löstes. Regeringen sade A. Nu vänta vi, att den ock skall säga B och C, genom att gifva oss det förlösande initiativet äfven i de två sociala hufvudfrågorna. Med tillfredsställelse erfara vi därför af

*Remiss af
statsverks-
propositionen*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

konungens tal från tronen, att regeringen har sin uppmärksamhet särskildt riktad på »frågorna om ordnande af förhållandet mellan arbetsgifvare och arbetare äfvensom om ålderdoms- och invaliditetsförsäkring», alltså just de två hufvudfrågor, på hvilka jag dristat mig att här rikta uppmärksamheten. Tillfredsställelsen skulle varit än större, om trontalet kunnat gifva oss bestämd förhoppning om att vid denna riksdag få motse förslag åtminstone i den ena af dessa frågor, den angelägnaste, nämligen den som gäller arbetsaftalet. Ty det är för visso ingen dag för tidigt. Det är fara i dröjsmål.

Man hör visserligen ofta sägas, att denna fråga icke bör forceras, utan lämpligen bör anförtros åt de nya valmännen efter det nya riksdagsskicket. Man synes alltså föreställa sig, att de, som yrka ett snart afgörande, vilja passa tillfället för att så att säga få bättre köp än som skulle stå till buds, då de nya valmännen komma. Efter min personliga uppfattning föreligger här en ren och grundlig förväxling af synpunkter. Vi önska verkligen frågorna afgjorda af den gamla Riksdagen, men detta icke såsom en förmån, utan helt enkelt såsom uppfyllelse af en plikt, som hvilar just på oss. Vi ha nämligen en stark känsla af att det stundar till en djup och genomgående aflösning inom det svenska samhället just nu, som följd af rösträttsfrågans afgörande. »Jag hälsar i dag den unga Svea», så yttrade Henning Hamilton, som bekant, dagen efter det afgörande beslut, som ledde till 1866 års riksdagsordning. Men om man kunde tala om den unga Svea då, hur mycket större skäl ha icke vi att nyttja det ordet! Hur liten var dock icke den förändring, hufvudsakligen i representationsformerna, som skedde 1866 mot den omflyttning af själfva makten, som nu kommer att äga rum på grundvalen af en djupt ingripande social förvandling! Var det en ny Svea, som föddes 1866, så har hon verkligen hunnit åldras redan, och nu kunna vi med större skäl säga, att vi motse ett nytt Sverige, ett den allmänna rösträttens Sverige, som gifvetvis kommer att betrakta tingen i viktiga fall med andra ögon än vi.

I sådan situation är ju två slags politik tänkbar. Den ena är det rena lättsinnets, som tänker: efter oss kommer syndaflo- den, och därför slår sig till ro med armarna i kors och gör det makligt åt sig och låter morgondagen ha sin omsorg. Men det finnes ock en annan politik, som vill bestyra om huset och ställa det så godt den förmår åt arfvingen, på det att han måtte ha stödet af det föregående släktets erfarenheter. Det är en, så vidt jag förstår, mera ansvarsfull politik, och det är den vi vilja här rekommendera. Utan tvifvel, mina herrar, skall det icke behöfvas mer än ett par riksdagmannaval efter den nya ordningen för att sopa bort flertalet af oss ur denna sal. Tron I då, att den nya majoriteten skall respektera för all framtid vår

lösning af rösträttsfrågan? Gifvetvis icke. Och lika möjligt och naturligt är det, att den kommer, måhända rätt snart, att göra om de lösningar af den sociala frågan, som vi till äfventyrs skola kunna åstadkomma. Men icke fritager det oss från plikten och ansvaret att göra det bästa möjliga vi förmå och förstå i dessa frågor, liksom vi gjorde i rösträttsfrågan! Icke skola vi hålla striden gående i sambället längre än nödvändigt är, endast därför att det kan tänkas nya anledningar till strid i framtiden! Vi veta, att det icke finnes eviga freder; men icke skola vi därför försmå att sluta den fred vi förmå och göra den rättvisa vi kunna!

Jag skulle alltså vilja gifva uttryck åt den förhoppningen, att det måtte komma till en lösning äfven i de sociala hufvudfrågorna, innan den nya Riksdagen börjar sin verksamhet. Men endast från regeringen kan uppslaget till en framgångsrik lösning komma. Och ingen regering synes bättre skickad därtill än den, som redan i försonlighetens och arbetsrons tecken löst rösträttsfrågan.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Herr Christierson: Herr talman, mina herrar! Den nästsista ärade talaren uttryckte ett tack till landets konung för att han hade inställt kröningen, och jag tror, att om än man icke direkt instämmer i det tacket, så kan man godt säga, att budskapet om kröningens inställande, detta uttryck af konungens moderna uppfattning, väckte allmän tillfredsställelse i landet. Därför kanske det finnes mången, som menar, att det icke är lämpligt att tala något om det förslag till höjning af första hufvudtiteln, som här föreligger, då ju det hela inskränker sig till *ur riksdags-synpunkt* en bagatell på 52,000 kronor. Ökningen i anslaget till Konungen är ju, jämfördt — icke med budgetens slutsumma, ty då blir det en högst obetydlig siffra — utan med den årliga ökningen af budgeten, äfven då en ganska blygsam summa. Men för min del anser jag mig ändå tvungen att säga några ord i saken, icke så mycket för summans eller förhöjningens skull, utan för principens skull. Här föreligger nämligen icke en fråga om ökning af Konungens civillista, utan här föreligger den frågan, huruvida Riksdagen skall bevilja anslag till arfurstarna. 1886 års Riksdag afslog den frågan utan vidare. 1887 års Riksdag förklarade, att, om H. M. Konungen ville af sina 800,000 kronor afstå 26,000 till hvardera af de myndiga sönerna, så hade Riksdagen ingenting att invända däremot, när icke slutsumman höjdes. En af kammarens numera mest bemärkta ledamöter, nämligen vice talmannen, påpekade då med mycken skärpa, att det var en farlig konsekvens man utsatte sig för, och att Riksdagen borde betänka sig, innan den gick med därpå; och det var äfven en annan ledamot af Riksdagen, herr Petersson i Runtorp, som förklarade hela saken vara en kunglig familjeangelägenhet, som icke alls angick Riksdagen. Om Konungen

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

ville af sitt anslag dela med sig till sina söner, så à la bonne heure, låt Konungen göra det, men hvarför skall Riksdagen besvara sig med saken? Statsutskottet förklarade sig icke alls vilja röra vid principfrågan. Men då man 1886 sagt nej, ville man icke 1887 vara lika brutal, utan medgaf, att en minskning på Konungens anslag fick ske i motsvarande grad, som arffurstarna fingo apanage. Nu föreligger denna fråga: Skall, för att begagna vice talmannens uttryck, utom till de prinsar, som i lineal följd ha arfsrätt, skall utom till dessa beviljas apanager äfven till andra medlemmar af konungafamiljen? Jag vill hemställa till statsutskottet, att det tar under särskild pröfning den frågan, om det verkligen finnes skäl att bevilja den kungliga familjens medlemmar apanager i den utsträckning, som här föreligger. Konsekvensen är, att vi till slut kanske finge betala till samtliga medlemmar af den kungliga familjen, det vill säga en återgång till ett system, som vi väl alla önska, att vi i någon mån skulle ha kommit ifrån.

Det synes mig för öfrigt, som om det resonemang, som här föres af riksmarskalksämberet, är något konstigt. Man talar om att apanaget nedsattes för konung Oscar. Men det har aldrig varit fråga om någon nedsättning, utan den en gång beviljade summan 800,000 kronor har utgått hvartenda år, och det var, för att citera herr Peterssons i Runtorp ord, en Konungens privatangelägenhet, att arffurstarna fingo apanager, och därför blef det en minskning i hans anslag.

Finansministern, som ju anses vara en mycket praktisk karl, och det tror jag vi kunna stryka under litet hvar, tycks hafva gått med på riksmarskalksämberets yttrande, som dock redan vid första läsningen synes mig vara något besynnerligt. Man prisar där konung Oscar, som af omtanke för sina söners framtid och tryggare ekonomiska ställning begärt, att Riksdagen måtte medgifva, att han finge afstå något af sitt anslag, medan man längre fram pointerar, att den nuvarande konungen förklarar, att han af sitt hofhållningsanslag komme att betrygga sina söners framtid. Var det verkligen ett klokt drag af den afidne konungen att i tid se till, att det skulle finnas möjlighet för hans yngre söner att efter hans död få apanage, så synes det som om det skulle vara oklokt och skadligt för arffurstarne, den nuvarande konungens söner, om icke den nuvarande konungen visade samma omtanke som hans fader visat för hans bröder. Jag finner, som sagdt, alla skäl tala för att statsutskottet tager denna fråga under ompröfning. För dem, som möjligen tycka, att denna höjning icke är en så afsevärd summa, skall jag be att få citera ett yttrande från debatten 1887. Yttrandet lyder: »Denna utgiftspost — summan var nere på 1,330,000 kronor — synes ock redan vara så stor som den skäligen bör vara, och jag tror det för konungamakten själf icke vore minst fördelaktigt att få en be-

gränsning af dessa utgifter och att, om man vill föreslå någon förändring däruti, denna förändring snarare må åsyfta förminskning än en förhöjning.» I detta yttrande af herr Pehrson i Törneryd ber jag till alla delar få instämma och rekommendera det till statsutskottets ompröfning. Jag tror, att detsamma ännu i dag är lika giltigt som det var 1887. Man talade då om det dåliga ekonomiska läget i landet, och man kan säga, att läget i landet för närvarande icke är det allra bästa.

Å tredje hufvudtiteln finna vi, att Sverige har en mycket gammal skuld till Lübeck — det är aldrig angenämt att blifva upplyst om att man har gamla skulder — den är snart hundra år gammal, den är nu betald och här hemställes, att Riksdagen måtte godkänna Kungl. Maj:ts åtgärd att utbetala summan. För min del skulle jag vilja hemställa eller göra en vördsam framställning till statsutskottet att taga reda på, huruvida möjligen denna summa hemfaller under dem, som skola betalas med Guadeloupe-fondens medel. Det är så, att vi ännu i dag och våra efterkommande kanske till evig tid synas hafva utsikt att få betala 300,000 kronor om året till den Bernadotteska familjens hufvudman, därför att Karl Johan, den dåvarande kronprinsen af Sverige, — egendomligt säga somliga forskare, icke så egendomligt säga andra — då skulle med ett ord hafva på något sätt betalt Sveriges statsskuld. Rikets ständer fattade sitt beslut den 2 augusti 1815, men skulden till Lübeck ligger längre tillbaka. Öfverenskommelsen är af den 3 april 1815 och således tillkommen några månader tidigare än beslutet i Riksdagen. Det kan då hända, att denna skuld icke egentligen är Sveriges, utan att vi för länge sedan betalt densamma, fastän den, som skulle betala den, icke blifvit kräfd, utan man kräft på orätt håll.

Denna skuld till Lübeck erinrar oss om den tid, då vi hade förbindelser på andra sidan Östersjön, icke blott sådana förbindelser, som vi för närvarande äga, utan af annan natur, och för osökt tanken till en del rykten, som varit i omlopp den senaste tiden om underhandlingar angående Östersjön. Man vet icke, huru dessa underhandlingar aflupit, men jag tror, att det icke skadar att här säga ifrån, att svenska folket med ängslan tänker på hvarje möjlighet till förändring af den politik, neutralitetspolitiken, som bör vara den enda, och med bekymmer tänker sig möjligheten af en allianspolitik. Landet hoppas, att vår politik icke i detta fall på ett eller annat sätt skall trolas bort, utan att vi äfven för framtiden måtte få vara en stat, som vill lefva sitt eget lif, som icke vill hafva med allianser att göra.

Det klagas så mycket öfver att den nuvarande värnplikts-tiden icke räcker till. På sidan 16, fjärde hufvudtiteln finna vi, när det gäller anslagskraf för volontärer vid gardesregementen, att man med hänsyn till vaktjänstgöringen i hufvudstaden ännu icke vågat nedbringa volontärernas antal till det i senaste här-

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

ordningsförslag beräknade, men att man hoppades att, när § 27 i värnpliktslagen kommit till full tillämpning, kunna nedbringa detsamma till det beräknade. Därmed är ju mycket tydligt sagdt, att när vi få den längre öfningstiden — jag talar icke om kommande förslag utan om det nuvarande, — skall beväringen i hufvudstaden, vid garnisonen i Stockholm, användas till vakttjänstgöring i hufvudstaden. Vi veta ju alla, att vakttjänstgöring i hufvudstaden kan skänka nöje, — för sysslolösa stockholmare och andra, som hafva godt om tid, kan det ju vara roligt att se på vaktparaden — men då från generalernas och deras vänners sida förklarats, att landets ungdom med den nuvarande öfningstiden icke hinner att utbildas till fullgoda knektar, anser jag, att Riksdagen har alla skäl se till, att de värnpliktige icke mer än i minsta möjliga grad användas till vakttjänstgöring, åtminstone icke till paradvakttjänstgöring.

Herr statsministern begär på ett ställe, att generalerna vid inspektion skola få åtnjuta dagtraktamente, något som de hittills icke fått. Den inspektion vi behöfva vid armén är icke den generalerna göra. Här har förut af en ärad medlem af denna kammare påpekats, att vi måste hafva en effektiv civil inspektion, och jag tror, att det är bättre vi spara dessa dagtraktamenten tills den nya inspektionen kommer, om den kommer i fråga, och att vi icke böra bry oss om att öka kostnaderna för den militära inspektionen, ty den är så stor den kan vara. En utsträckning af den militära inspektionen skulle icke komma att medföra någon nytta.

Det nuvarande anslaget till fälttjänstöfningar är icke tillräckligt. Det kan ju hända, men det kommer mig att tänka på den senaste stora fältmanövern. Vi veta, att den skedde i nykterhetens tecken. Högkvarteret drack pomril, men det kom sedan ut en mängd fula rykten, att det endast var i högkvarteret, som man tyckte om pomril och att de andra hade den gamla kärleken eller, rättare sagdt, den gamla afskyn för pomril kvar. Jag vet ett fall, som jag särskildt ber att få draga fram, därför att manskapet under transporter få lida mycket ondt, och särskildt tyckes det bland unga officerare vara en allmänt utbredd uppfattning, att folket under transporter skall på allt möjligt sätt förhindras att förskaffa sig någon extra förplägnad. Jag vet, att vid järnvägsstationer å Västkusten manskapet varit förbjudet att gå till restauranterna. När Hallands regemente fördes från Halland till Göteborg och kommit fram, visade det sig, att en vagn, i hvilka officerare transporterats, var belamrad med matrester, tombuteljer och, såsom det står i en rapport från vederbörande vid järnvägen, »kräkningar». Saken blef föremål för utredning och när ärendet kom till regementschefensämbetet, lät den saken undersökas af en af de officerare, som varit med i samma vagn. Jag vet icke, om han varit med om att lämna

tombuteljer efter sig, men bör man väl i en så delikat fråga låta undersökningen skötas af en person, som, om han icke behöft vara deltagare i några orgier, dock varit reskamrat. Sådant vittnar om, huru militära undersökningar mången gång skötas. De läggas helt enkelt icke i taka händer. Hvad intryck skola väl de unga värnpliktiga få, när de sitta instufvade i boskapsvagnar, behandlas illa och veta, att deras officerare sitta i bekväma vagnar och hafva det mer än väl samt uppföra sig på sådant sätt, att, om det vore fråga om vanliga dödlige, de skulle ådraga sig mycket obehag. Jag hoppas, att denna påpekning skall lända därhän, att jämlikhet härvidlag kommer att tillämpas, så att officerarne icke få några förmåner framför de menige, det vill säga, att officerskåren skall inse, att man i fält i första rummet måste vara rustad för strapatser och att man för en gångs skull kan lämna de gamla vanorna åsido.

Slutsumman på 4:e hufvudtitelns ordinarie anslag uppgår till 48,637,000 kronor. Ja, man blir icke längre förvånad öfver, att anslaget stiger, ty det är Riksdagen så van vid. Må det emellertid vara en ny medlem af Riksdagen förlåtet, om han icke ännu hunnit att vänja sig vid detta. Med hänsyn till de ytterst dåliga tider, som för närvarande äro rådande, kunde man vänta sig, att anslagssökningen icke gått så fort. Nu är bägge försvarshufvudtitlarnas slutsumma uppe i öfver 85,000,000 kronor. För 20 år tillbaka voro utgifterna för 4:e och 5:e hufvudtitlarna uppe på en summa af 28,400,000 kronor. På kortare än en mansålder har dessa hufvudtitlars slutsumma mer än tredubblats, och ändå veta vi, att en hel del militära anslagskraf icke blifvit bifallna, att Riksdagen prutat och att den beskyllningen riktats mot Riksdagen och särskildt mot en del af densamma, att den varit rent af försvarsfientlig, att Riksdagen icke känt den omsorg om landets försvar, som man har rätt att vänta sig af landets representation. Men dessa siffror visa, att åtminstone icke njugghet och sparsamhet varit utmärkande drag för representationen utan snarare tvärtom. För några dagar sedan fick man genom en indiskretion, som det hette, reda på, att generalerna ansågo, att det nuvarande härordningsförslaget, som icke är mer än till hälften fullföljdt, är otillräckligt. Vi måste hafva en utvidgning, en mycket stor utvidgning af detsamma. Jag undrar då, om det är så märkvärdigt, att man ute bland folket blir mycket betänksam, att man kanske rent af blir förskräckt och frågar sig: Hvar skall det stanna? Huru långt skall det gå? Här stiga försvarsutgifterna med en svindlande fart, och ändå kan man icke se något slut på denna utveckling, ändå ser det ut, som om vi icke skulle hafva ett effektivt försvar.

Helt nyligen hörde jag en gammal hög militär förklara, att man här i Sverige jämt och ständigt arbetade på att genomdrifva en försvarsplan. Men när den är genomdrifven och af Riks-

*Remiss af
statsverks-
propositionen*
(Forts.)

dagen godkänd, har man icke så mycket omsorg om att fullfölja den, att göra denna plan till en levande organism, utan i stället börjar man fundera på en ny plan. Jag tror, att detta är alldeles riktigt. De senaste årens riksdagshistoria talar ju om flera försvarsplaner, som hafva aflöst hvarandra. En försvarsplan har ansetts fullt effektiv, när den framfördes, för att om några år icke längre duga något till, eftersom den måste ersättas af en ny. Jag tror, utan att vara profet eller begåfvad med särskild skarpblick, att vi redan vid denna riksdag skola kunna säga oss, att det icke dröjer länge, förrän vi hafva en ny försvarsplan öfver oss. I en del mycket försvarsvänliga tidningar var man ju något ond, därför att regeringen icke redan till denna Riksdag hunnit få fram en ny försvarsplan.

Misstämningen i landet med vårt försvarsväsen är mycket stor, och utöfver det, som här förut anförts om denna sak, skall jag be att med ett par små detaljer få visa, huru det kan verka och huru detta missnöje är så naturligt, samt att man icke bör förvåna sig öfver att det blir starkare.

Naturligtvis finnas inom officerskårerna en mycket stor fientlighet mot det socialdemokratiska partiet, men det har dock lofvats här i Riksdagen från regeringshåll, att en öppen agitation från officerarnes sida mot det socialdemokratiska partiet, mot den socialistiska åskådningen icke kan få förekomma. Likväl händer det ibland, att en eller annan officer gör sig skyldig därtill utan att, åtminstone efter hvad man kan få reda på, blifva näpst. I Sollefteå läger — ja, det är ju från föregående tider känt såsom ett besynnerligt läger, icke därför att manskapet är så besynnerligt, utan därför att ledningen ibland uppträd litet besynnerligt — hölls i somras af en öfverstelöjtnant ett föredrag, som riktade sig mot det socialistiska partiet. Han ställde socialdemokratien såsom motsats mot det goda i samhället. Jag erinrar mig nu icke ordalagen. För öfrigt var föredraget såsom de flesta dylika föredrag mycket torrt och tråkigt. Det var icke underligt, att manskapet blef litet missnöjdt och gaf sitt missnöje till känna genom att sjunga ett par af de mest allmänna arbetaresångerna. Då kommenderades regementet ut på en fältmarsch under en och en half timme i regn och kyla, och när man kom hem, konstaterade öfversten med tillfredsställelse, att oron tycktes hafva lagt sig, att de heta känslorna syntes hafva svalnat. Men är det någon af kammarens ledamöter, som tror, att man på detta sätt svalnar de militärfientliga känslorna? Nej, tvärtom, det är det mest olämpliga tillvägagångssätt, man kan använda sig af.

Här i Stockholm hände, att ett par berusade korpraler en natt trängde in i ett logement — ja, det var visst för resten det logement, hvori de själfva skulle ligga. Där misshandlade de en beväringssman. Han måste fly, söka springa ut på gården för att undgå vidare misshandel. Deras straff blef en månads

fängelse hvardera, och den ene hade af en öfverordnad fått låna penningar, så att han kunde undandraga sig straffet, och jag tror, att han ännu icke är tagen. Om man jämför detta, att ett par befälspersoner — det är befäl, så snart det är vice korpraler — misshandla en underordnad och blifva straffade med en månads fängelse, med det fallet, att den ifrågavarande beväringssmannen satt sig till motvärn, så är jag säker på, att han för sådan händelse fått åtminstone några månaders straffarbete.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Vid Dalregementet inträffade i somras, att tre pojkar — de voro naturligtvis dumma, därför att de företogo sig sådant — försökte spela krymplingar. Den ene låtsade sig ha fel på ögat, den andre hade visst ondt i benen eller något dylikt. Men det blef uppdagadt, och de straffades, en med en månads fängelse, en med två månaders straffarbete och en med tre månaders straffarbete. Öfversten tycktes i sin rapport härom vara belåten och hoppades, att sådana straff skulle för framtiden betaga beväringssmännen lusten att uppträda på detta sätt. Jag vill visst icke försvara, att man försöker komma ifrån värnplikten på ett dylikt sätt. Men om man jämför det straff af en månads fängelse, som drabbade de nyss omnämnda korpralerna för misshandel af en underordnad, med det straff, som ådömdes två af de sist omnämnda beväringssmännen, hvilka försökte undkomma en kanske för dem misshaglig exercis, eller straffarbete — ett straff, som annars tillmättes åt tjuftar och med dem likställda förbrytare — så är det icke underligt, att folket får en mycket märkvärdig uppfattning om den militära rättsskipningen och anser, att man gentemot de underordnade förfar efter det gamla receptet att hänga de små tjuftarna, men låta de stora löpa.

I den stad, som jag har äran representera, hände i somras, att några yuglingar delade ut skrifter, som icke voro åtalade eller på något sätt straffbara. En af dem blef då af en fanjunkare indragen i vaktens och med vaktens biträde på ett eller annat sätt misshandlad. Icke heller detta har jag hört föranleda till någon åtgärd, och det är dock en i hög grad upprörande kränkning af den personliga friheten att från en öppen plats blifva indragen på kasernområdet och där misshandlad. Naturligtvis funnos sedermera inga vittnen till misshandeln. Det enda vittne, man kunde få fram, var en person, som intygade, att fanjunkaren i fråga hade ropat till sina underordnade: ränn järnet i de djäflarna!

Jag undrar, om icke detta i någon mån får sägas vara ett utslag för systemet. Det är icke endast ett enstaka fall, som man därför saknar rättighet generalisera. Det har händt äfven vid andra regementen, att man öfverfallit dylika utdelare af agitationsskrifter. Detta vittnar om, att man på militärt håll anser, att man har rättighet att behandla åtminstone den civila befolkning, som söker i någon mån agitera bland de värnpliktige, på

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

det sätt, som man anser vara mest lämpligt. Men därigenom väcker man icke aktningen för militärväsendet. Tvärtom tror jag, att det näst alla militärskandaler är den bästa befordraren af den antimilitaristiska stämningen i landet, att det mer än något annat bidrager till att hos befolkningen öppna ögonen för den fara, som vårt nuvarande militärväsen innebär.

Efter afslutade repetitionsöfningar i höstas var det 34 beväringar vid Norrbottens regemente, som afreste med ett tåg någon timme tidigare än trupptransporttåget. Dessa beväringar blefvo efterlysta såsom rymmare, inmanade i häkte och därstädes kvarhållna under ungefär en vecka, hvarefter flertalet måste frikännas. Om man jämför denna behandling med den behandling, som kommer en hel del andra förbrytare till del, måste man medgifva, att den militära rättsskipningen är i hög grad barbarisk. Att 34 personer för en så obetydlig förseelse kunna blifva utsatta för häktningsspåföljd, är ohyggligt. Sedan har ju detta föranledt till en liten skandalunge, som ser ut att kunna utveckla sig till en skandal, fullt jämförlig med de stora riksskandalerna på detta område. Jag erinrar mig i detta sammanhang, att i justitieombudsmannens berättelse nämnes om en kassör i riksgäldskontoret, som stal en statsobligation. Han blef icke häktad, han fick fly ur landet. Här kan göras en jämförelse, som för folk i allmänhet ligger nära till hands. Man drager den slutsatsen, att rättsskipningen icke är så opartisk, som den bör vara, att man tager hänsyn till personen, att stort afseende fästes vid hvem den skyldige är.

På femte hufvudtiteln begär man i år en ökning af anslaget till flottans öfningar, och det påpekas där, att bland annat den senaste förändringen, då man utbytt korvetten såsom långfärdsfartyg mot en första klassens pansarbåt, medför en stegring i kostnaderna af 100,000 kronor. Säkerligen är det icke många af denna kammars medlemmar, som anse, att Sverige verkligen har råd att offra en så pass stor summa som 100,000 kronor mera på en af dessa lustfärder. Det säges mer och mer, fastän naturligtvis fackmännen icke våga framträda, att dessa långfärder ingenting annat äro än lustseglatser, och då skola vi ikläda oss en ökad utgift af 100,000 kronor om året för att man skall få fara ut på den mycket luxuösa Fylgia, enär man icke längre är hågad att resa på en af de mera enkla korvetterna eller fregatterna, utan det nu skall vara en så kallad första klassens pansarbåt, som skall användas. Jag tror, att det skulle gagna vår flotta, om statsutskottet i sitt betänkande uttalade, att det icke alls är nödvändigt att använda ett sådant fartyg till dessa lustfärder, utan att, om flottans officerare vilja fara ut och hafva roligt och se sig om i världen, det kan ske på ett fartyg, som är billigare och icke drager så stora omkostnader.

När man jämför dessa siffror på fjärde och femte hufvud-

titlarna och ser den kolossala stegringen samt vidare tänker på, i hvilket ekonomiskt läge Sverige befinner sig, så har man anledning att fråga sig: hvad tänka de män på, hvilka tankar hyser det parti, som för närvarande innehar makten i vårt land? För några månader sedan afgaf den franske konsuln i Stockholm en rapport till sitt lands regering. I denna rapport skildrades Sveriges ekonomiska läge såsom mycket svagt. Bland annat sade denne konsul, att vår handelspolitik hittills gått ut på att *öka belastningen af de svenska konsumenterna, att öka nationens skattskyldighet till utlandet.* Det är ju gifvet, att denna rapport blef bemött med litet ovett. Detta är ju det enda, man har att argumentera med, när det gäller att söka försvara den nuvarande ekonomiska politiken. Men det kan dock icke bestridas, att ökad belastning af den svenska konsumtionen har varit ett hufvuddrag i vår ekonomiska politik, på samma gång som vår skattskyldighet till utlandet ökats. Särskildt under det sista halfåret har detta visat sig på ett mycket starkt sätt. Nämda rapport får sin ytterliga belysning af en artikel, som skall hafva stått i senaste numret af den ansedda tidningen Economist. Jag såg det i dag i en morgontidning. Man framställde där Sverige såsom ett land, som i ekonomiskt hänseende stode ganska bra, och såsom det förnämsta beviset därför anfördes, att under de två sista åren *vår försvarsbudget minskats* samt att *våra järnvägar vore i stånd att nära nog förränta och amortera vår statsskuld.* Ja, det är ju angenämt, om man i utlandet under en kortare tid kan på dessa skäl tro på Sveriges ekonomiska välstånd. Men vi veta tyvärr i alla fall, att dessa skäl icke hålla stånd. Då är den franska skildringen af förhållandena i vårt land mycket sannare än den, som lämnas i Economist. Det gäller därför för Riksdagen att försöka på allt sätt hålla igen. Det gäller för Riksdagen att se till, att belastningen icke ökas. Det gäller för Riksdagen att se till, att skattskyldigheten till utlandet ej ökas. Detta kan i främsta rummet ske genom att man *minskar utgifterna på fjärde och femte hufvudtitlarna*, genom att man håller igen på detta område.

Till slut får jag gifva finansministern ett erkännande för den ståndpunkt, han har intagit i fråga om sockerbeskattningen. Säkerligen har hela landet med undantag af några få sockerintressenter med glädje tagit del af denna proposition, som visar, att ändtligen till och med en konservativ regering har insett, att vi måste beskatta de stora bolagen på ett annat sätt än som hittills har skett. De gamla dogmerna om den heliga äganderätten tyckas hålla på att rubbas. Det är naturligtvis icke socialdemokratiska synpunkter, som göra sig gällande, utan det är ren själfbevarelsedrift, och ur vår synpunkt hafva vi ingenting att anmärka däremot. Hufvudsaken är, att statens intressen i högre grad tillvaratagas.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Bemiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Det är emellertid glädjande att i dessa tider från en konservativ regering finna de uttalanden, som man läser i den kungl. propositionen. Där talas upprepade gånger om att trusten icke har rättighet till mer än skälig ränta. Det finnes en viss likhet mellan dessa uttalanden och hvad man förut sagt om bolagens rofvinst. Dessa bolag, som varit i hög grad skyddade och aldrig på något sätt kringskurna, hafva på nationens bekostnad dragit till sig rofvinst. Nu inser man äntligen, att en ändring måste ske. Här kommer regeringen säkerligen att omkring sig samla alla goda krafter, och jag tror icke, att det är en öfverdrift, när jag säger, att det mest fosterländska, som den nuvarande regeringen gjort, den största nytta den beredt Sverige, är, om den lyckas genomdrifva det förslag till sockerbeskattning, som här förelagts för Riksdagen. Jag hoppas, att, om denna regering skulle komma att fortfarande sitta i vårt land, den då skall följa den linje, som den har utstakat i nu nämnda proposition, och försöka att gå den vägen. Den skall då säkert göra Sveriges folk den största nytta, som *den* kan göra folket.

Herr Palme: Herr talman, mina herrar! För inemot ett tjugotal år sedan talades med synbar tillfredsställelse om de »kraftigt sig förkofrande» budgeterna, och den omständigheten, att budgeterna växte så kraftigt, framdrogs såsom ett exempel på »nationell uppblomstring».

De, som då formulerade denna sats, kunna helt visst med uppriktig tillfredsställelse taga del af den nu föreliggande budgeten, hvilken ju, som bekant, slutar på i det närmaste 217 millioner kronor. Vi andra, som redan då med oro sågo, huru millionernas rullning började, och som sedermera förgäfves hafva ropat vårt »gif akt», finna nu, att tiden dock borde vara inne att sätta en damm, kanhända icke mot budgetens tillväxt, ty däri få vi väl finna oss, men mot den svindlande tillväxt, som under dessa år observerats.

Om jag går tio år tillbaka i tiden, så finner jag, att den svenska statsbudgeten då slutade på 123 millioner kronor. Under dessa år har således ökningen varit 94 millioner kronor, hvilket motsvarar mer än 9 millioner kronor om året eller under hela tiden 75 procent af hvad budgeten var för 10 år sedan. Ingalunda lär väl någon kunna påstå, att vår nationalförmögenhet under tiden ökas i motsvarande grad eller att afkomsten af vårt jordbruk, vår skogsskötsel, vår järnhandtering och vår öfriga industri vuxit med 75 procent af hvad den var för 10 år sedan. Nej, en mycket väsentlig del af den tillväxt, som kunnat skönjas, är helt enkelt och simpelt en *ökad beskattning*, och så blir vårt svenska folk allt tyngre och tyngre beskattadt, samtidigt med att vi lefva i ett med afseende å lefnadskostnaderna dyrare land än

de allra flesta, hvilket ingalunda tjänar att hämma emigrationslusten.

Jag tror således icke, att den 217-millionersbudget, som vi nu fått, sedd ur denna synpunkt, är enbart glädjande.

För öfrigt är det ingalunda så lätt att öfverblicka en sådan budget eller att få en riktig synpunkt för dess bedömande. Man kan emellertid skaffa sig så att säga en bakgrund, mot hvilken dess jättelika konturer skarpare afteckna sig. Ser man riktigt på förhållandena och hvad som står bakom denna 217-millionersbudget, så skönjes bakom densamma en hel massa ännu kauske i någon mån i dimma inhöljda och blott otydligt urskiljbara, men dock tämligen nära inpå oss kommande oerhördt stora anslagskraf. Nybyggnader för flottan, hvilka sluta på 9-siffriga tal, en storsjöflotta med pansarfartyg, som i pris gå upp till 13, 14 à 15 millioner kronor, fästningar, hvilkas sammanlagda kostnad beräknas till ett halft hundratal millioner kronor, en omläggning af vårt landtförsvär, hvilken, såsom uttrycket faller sig, åsyftar en »*fördubbling af vår landtarmé*» — dessa äro bland andra de önskemål, som framställas och som alltmer taga formen af fordringar. Ser man 217-millionersbudgeten ur denna, de väntade stora fordringarnas synpunkt, så föreställer jag mig, att Riksdagens Andra Kammare har allt skäl att hålla igen och, såsom man säger, stämma i bäcken.

Men man bör äfven, såsom här i dag förut har gjorts, skärskåda 217-millionersbudgeten ur synpunkten af vår nuvarande statsfinansiella ställning, och äfven häraf manas vi till den yttersta försiktighet. Jag vill icke här komma med något försök till svartmålning, ehuru detta helt visst vore mycket lätt att göra, och jag behöfver det icke heller. Jag vill endast hänvisa till två enkla och för en hvar skönjbara fakta, nämligen först och främst att vi för närvarande genomgå en ekonomisk kris, svårare måhända än någon sådan vi under de sista 50 åren genomgått, och för det andra att vår betalningsbalans till utlandet är sådan, att det fordras samarbete af alla goda krafter i vårt land för att vi skola kunna reda oss. Främst fordrar sålunda den nuvarande situationen enligt mitt förmenande af oss alla och en hvar *sparsamhet*, sparsamhet i det enskilda lifvet och sparsamhet i det offentliga.

När man således ur denna synpunkt skärskådar den föreliggande statsregleringspropositionen, framstår den strängaste sparsamhet såsom en nödvändighet. Jag menar därmed, att det gäller att noga särskilja sådana anslag, som äro ovillkorligen nödvändiga, från de andra anslag, som vi kunna undvara eller pruta ned.

Till allvarlig betänksamhet med afseende å behandlingen af statsregleringen manar också en annan synpunkt, jag menar synpunkten af de högst nedslående erfarenheter, som vi hafva

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

gjort rörande åtskilliga anslagsposter, och hvilka förhållanden här förut i dag blifvit berörda. Jag vill erinra därom, men icke ingå på några detaljer. De skandaler, som under senaste år kommit till synes beträffande arméns byggnadsförhållanden, beträffande flottans upphandlingssystem, beträffande en hel del andra förhållanden, leda till de alldeles bestämda slutsatserna, att vi måste konstatera än, en den mest märkliga oförmåga att kunna tillförlitligen göra beräkningar och kostnadsförslag, än, en den betänkligaste slapphet i kontroll och tillsyn, än, ett fullkomligt ofattligt åsidosättande af gällande lag och instruktioner. Mycket af detta visar hän på en bristande moralisk uppfattning, som förvisso icke blir mindre betänklig, när man tager hänsyn till det provisionssystem, som under senare år beklagligtvis kommit till synes äfven på håll, där man minst kunde vänta det.

På detta lättsinne, denna oförmåga att uppgöra kostnadsberäkningar och förslag beror det också, att Riksdagen så ofta rörande anslagskraf blifvit vilseledd. Jag är fullt öfvertygad om, att Kungl. Maj:ts inför Riksdagen ansvariga ministrar ingalunda framlägga eller framlagt medvetet oriktiga förslag, men jag tror och jag vet, att åtskilliga underordnade myndigheter ha visat en sådan sorglöshet vid uppgörande af kostnadsförslag och dylikt, att, när respektive ärenden af regeringen framlagts för Riksdagen, Riksdagen faktiskt blifvit vilseledd. Denna brist på respekt för Riksdagen bidrager sannerligen icke att bibehålla och öka förtroendet, och förtroende är dock den basis, på hvilken det gäller att bygga, då man vänder sig till Riksdagen med anslagskraf.

Detta förtroende främjas förvisso icke, om bekräftelse — för att taga ett enda exempel — skulle vinnas å det förhållande, som bland kammarens medlemmar under dessa dagar utgjort föremål för samtal. Till sistförflutna Riksdag hade kungl. proposition aflåtits om ett anslag af 2,000 kronor. afsedt att utgöra lönetillägg för en af de flaggmän, som då funnos vid flottan, men hvilken icke hade flaggmans lön. Detta tillstyrktes af statsutskottet, men med en reservation af herr Carl Persson i Stallerhult. Han framhöll däri det önskemål, att inspektören för flottans öfningar till sjöss, hvilken det gällde, icke skulle äga rätt att uttränga från detta lönetillägg den befattningshafvare, som för närvarande innehade detsamma. När denna fråga var föremål för behandling i kamrarna, gjorde dåvarande sjöministern en identiskt lika förklaring till bägge kamrarnas protokoll, däri han uttalade, att han icke hade något att erinra däremot, att denna reservation — herr Carl Perssons reservation — blifve antagen, därför att det kunde vara möjligt att genom denna bestämelse, som, genom hvad utskottet föreslagit, skulle ingå i staten, han personligen kunde komma i åtnjutande af detta arvode. Nu säger ryktet, att dåvarande sjöministern, fastän han

sålunda tagit bestämdt afstånd ifrån, att han själf skulle be-
komma detta arfvode, dock, när han frånträdt sin befattning
som sjöminister och återgått till att blifva inspektör för flottans
öfningar till sjöss, för sig påfordrat utbetalandet af detta tilläggs-
anslag. Jag hoppas ur förtroendets synpunkt, att detta rykte
skall visa sig ogrundadt.

De missförhållanden, som nu af mig och andra berörts och
som bilda en nog så belysande bakgrund mot 217-millioners-
budgeten, mana oss förvisso i samband med de hotande fram-
tidsperspektiv, jag nyss berört, och den rådande ekonomiska
krisen att med den allra största försiktighet och betänksamhet
skärskåda de anslagskräf, som ställas till Riksdagen. Jag före-
ställer mig, herr talman, att det blir och måste bli i sparsam-
hetens tecken, som Kungl. Maj:ts nådiga proposition n:r 1 re-
mitteras till statsutskottet.

Herr Eriksson i Grängesberg: Herr talman, mina herrar!
I den nu till remittering föreliggande propositionen har regeringen
föreslagit samma anslag till folkhögskolorna för år 1909, som
förut utgått. Jag för min del hade väntat, att detta anslags-
belopp af viss anledning skulle komma att höjas. Därjämte har
regeringen föreslagit, att den del af anslaget, som afser understöd
åt obemedlade lärjungar, skall öfverflyttas från att vara extra
ordinarie till ordinarie. På grund af en händelse, som inträffade
under föregående år, ställer jag mig tvislande i fråga om lämplig-
heten af de bestämmelser, som nu gälla angående anslagets
utbetalande; man kan fråga sig, om dessa verkligen äro fullt
betryggande. Meningen med folkhögskolorna är ju den, att de
skola bibringa de medborgare ur synnerligast böndernas och
arbetarnas läger, hvilka endast genomgått folkskolan, en viss
allmän och medborgerlig kunskap. Det är ju den egentliga
uppgift, som folkhögskolorna ha fått. De flesta folkhögskolor,
som finnas i vårt land, ha lagt an på att bibringa eleverna så
stor kunskap i jordbruk och landthushållning, som är möjligt.
Och det är ju alldeles riktigt, godt och väl. Bland industri-
arbetarna har då den tanken uppstått, att det äfven borde finnas
en folkhögskola, som hade samma undervisningsämnen som
öfriga folkhögskolor, men som behandlade jordbruk och landt-
hushållning mera kortfattadt; den skulle därigenom vara mera
lämplig för dem. Det var anledningen till att en sådan folk-
högskola upprättades inom min valkrets, nämligen Brunnsviks
folkhögskola. Denna folkhögskola har samma program som öfriga
folkhögskolor, men den undervisar icke så mycket i jordbruk
och landthushållning och är därför mera begärlig än öfriga folk-
högskolor för de arbetare, som ha sysselsättning inom industrien.
Folkhögskolan har i öfrigt visat sig vara af stort behof påkallad.
Vid det första läsåret kunde icke antagas alla de elever, som

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

sökt sig dit, och under innevarande år har en del elever måst afvisas, trots det att lärjungeantalet höjts från 41 till närmare 80.

När nu samtliga folkhögskolor ingingo till Kungl. Maj:t med anhållan om statsanslag, vände sig äfven denna folkhögskola till Kungl. Maj:t med begäran om dylikt anslag. Men till min och mina valmäns samt den öfriga befolkningens i trakten förvåning har Kungl. Maj:t icke kunnat bifalla denna folkhögskolas framställning om anslag. Anledningen till detta afslag känner naturligtvis icke jag. Man kan ju icke bestämdt afgöra, hvad som varit anledningen därtill. Men att döma af vissa uttalanden i tidningspressen, som föregått afslaget och som efteråt förekommit, har det gjort sig en allmän känsla gällande så väl i trakten som på andra platser i vårt land, att politiska hänsyn fått spela in vid frågans afgörande. Det är så, att vid skolan varit anställda ett par lärare, som hade en socialdemokratisk uppfattning, och dessutom har vid skolan funnits en del lärjungar, som tillhört socialdemokratiska partiet. Nu vill jag icke bestämdt säga, att detta var anledningen till regeringens afslag, men jag ber blott att få konstatera, att inom orten och rundt om i Sveriges bygder gör sig den känslan allmänt gällande, att regeringen i detta fall handlat af politiska bevekelsegrunder.

Är det så, att de bestämmelser, som Riksdagen utfärdat för anslagens utbetalande, möjligen äro så sväfvande, att ett politiskt partitagande vid anslagets utdelande kan äga rum, synes det mig, att Riksdagen bör taga under öfvervägande, om det icke bör ske ändring i bestämmelserna för anslagets beviljande, så att hvad jag här relaterat icke kan återupprepas. Ifrån det allmännas och statens synpunkt sedt är det absolut nödvändigt, att samtliga medborgare äro jämställda. Om den ena är socialdemokrat och den andra konservativ, bör detta icke i någon mån utöfva inflytande på lagstiftningens eller administrationens område. Det enda kraf, som man bör ställa på dessa folkhögskolor, är, att de skola ha kompetenta lärare och meddela allmänna och medborgerliga kunskaper. Ser man på lärarna vid Brunnsviks folkhögskola och den läroplan, som för densamma är upprättad, måste man erkänna, att skolan fullväl håller måttet.

Är det så, att, såsom det tros, den omständigheten, att skolan tolererat socialdemokratiska lärare och elever, varit anledningen till, att anslag blifvit vägradt, synes det mig vara betänkligt. Det innebär en tillämpning af den gängse uppfattningen: Sveriges ungdom är hygglig och präktig på allt sätt, men så fort den går in i en socialdemokratisk ungdomsklubb blir den antireligiös, hädisk och fosterlandsfientlig och detta icke inom en viss tid, utan omedelbart, ögonblickligen. Detta allmänna oförståndets resonemang synes återspegla sig i denna anslagsfråga. Jag hemställer därför till statsutskottet, att utskottet ville se litet närmare på de villkor, som Riksdagen stipulerat för anslagets beviljande, och

får jag anhålla, att detta anförande måtte få åtfölja den kungl. propositionen vid dess remiss till statsutskottet.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Hans excellens herr statsministern Lindman: Herr talman, mina herrar! Jag ber att få taga ordet för att yttra mig om några af de förhållanden, som vid remissen af den kungl. propositionen bragts på tal.

Den förste ärade talaren i dag framställde åtskilliga anmärkningar mot regeringen dels ur finansiell och dels ur konstitutionell synpunkt. Hans första anmärkning gällde, att Kungl. Maj:t begagnat sig af en viss maktfullkomlighet för att tillsätta kommittéer och sakkunnige och användt statens medel för detta ändamål för att sedan anvisa utgifter därför på s. k. förskottstiel. Mina herrar! Huru skall Kungl. Maj:t kunna åstadkomma de erforderliga utredningarna, om icke Kungl. Maj:t nu likaväl som under långliga tider förut har möjlighet att för dessa utredningsarbeten kunna disponera behöfliga medel! Man fordrar å ena sidan af regeringen, att den skall taga initiativ och försöka utreda den ena frågan efter den andra och att komma fram med nya uppslag i den ena eller andra riktningen. Därjämte föranledas dylika utredningar af Riksdagen i en väsentlig grad genom de initiativ, som tagas af enskilda riksdagsmän eller af olika grupper af riksdagsmän, hvilka framkomma med önskemål och förslag, som sedan Riksdagen beslutar hänskjuta till Kungl. Maj:t för pröfning och undersökning. Ja, en dylik undersökning och pröfning af ärendena blir mången gång ganska omfattande, och antalet dylika frågor, som skola pröfvas och undersökas, är rätt stort. Men för detta ändamål tror jag icke, att det är lämpligt, att i hvarje fall t. ex. vederbörande statsråd sätter sig ned för att själf verkställa en dylik undersökning och pröfning. Han kan i många fall icke göra det och hans tid tillåter det icke, utan särskilda personer måste tillkallas. Min uppfattning är därför, att man måste ha medel till sitt förfogande för att kunna åstadkomma dessa undersökningar.

Väl vet jag, att den nuvarande regeringen från många håll klandrats, därför att den verkställt för många dylika undersökningar och utredningar, men för min del hade jag trott, att Riksdagen skulle vara regeringen tacksam för att den icke endast lagt dess förslag på hyllan och låtit dem ligga år efter år, utan försökt åstadkomma utredning så snart som möjligt.

Speciellt riktade sig den ärade talaren mot en dylik kommitté, nämligen arbetslagstiftningskommittén, och ansåg, att regeringen beviljat för stort arvode åt dess ordförande. Den ärade talaren förmenade, att man nog skulle kunnat leta rätt på någon annan ordförande, som man hade fått för billigare pris. Ja, mina herrar, det tviflar jag icke på, men hvad jag vågar påstå, det är, att den ordförande, som förvärfvades för detta ändamål, be-

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

satt just de egenskaper, som kräfdes för det ansvarsfulla uppdragets fullgörande. Jag tror, att regeringen med skäl skulle kunnat beskyllas för byråkratism, om man för att kunna pruta några tusen kronor på arfvodet åt ordföranden, försummat sig till den grad, att man icke sökt få fram den bäste ordförande man kunnat få för att lösa den viktiga frågan om arbetsaftalslagstiftningen på ett tillfredsställande sätt. Man ansåg lämpligt att för detta uppdrags fullgörande vända sig till en ledamot af högsta domstolen, hvilken för att kunna åtaga sig det måste taga afsked från sin befattning som justitieråd, något som naturligtvis icke kan vara så särskildt angenämt för en ämbetsman. Men jag tror, att denna åtgärd är väl motiverad, därför att det förslag, som skulle utredas, är ett lagförslag och det kräfvades sakkunskap och stor kompetens att skriva en lag. Den utsedde ordföranden hade just speciellt dessa egenskaper, som han förvärfvat under sitt föregående arbete i lagberedningen. Nüppeligen hade jag därför väntat, att klander skulle framställas mot regeringens åtgörande i detta fall, ty arfvodets storlek står efter mitt förmenande ingalunda i någon jämförelse med det utomordentligt viktiga och ansvarsfulla uppdrag, som ordföranden i den ifrågavarande kommittén fått sig ålagdt.

Den ärade talaren kom vidare in på frågan om öfvergångsbestämmelserna vid järnvägsstyrelsens omorganisation. Jag vill för min del icke nu yttra mig om den frågan, ty om något uttalande från min sida behöfves, blir det, därest frågan kommer till behandling i en blifvande dechargedebatt. Jag vill därför icke nu upptaga kammarens tid därmed.

Vid öfvergången från dessa till senare frågor, som af talaren berördes, passade han på att gifva mig ett litet hugg, därför att jag skulle hafva haft någon uppfattning beträffande kröningsceremonien, som den ärade talaren icke delade. För min del ber jag att få hänvisa denna fråga till dess rätta plats, nämligen till skvallerhistoriernas område. Jag vet, att en viss uppfattning om min ställning till denna fråga kommit till uttryck i en del tidningar, men den ärade talaren erinrar sig nog från den tid, då han själf var statsminister, att motsidans tidningar icke alltid ha rätt i de uppgifter, som de lämna om regeringen.

Slutligen erhöll jag klander därför att det i trontalet var uttaladt, att man särskildt vid denna tid skulle iakttaga försiktighet med statsutgifter. Det står där, och enligt min uppfattning är det riktigt, att man särskildt nu bör vinnlägga sig om sparsamhet. Nyttiga och nödiga saker, som skulle framlagts för Riksdagen, ha icke kommit fram på grund af den allmänna ekonomiska situationen. Den ärade talaren förmenade, att det skulle varit riktigare att säga, att man alltid bör iakttaga försiktighet med statsutgifterna. Ja, däri har han fullkomligt rätt. Det kunde mycket väl stått i trontalet; men för att återkomma

till oppositionspressen har jag fäst mig vid, att man däri ofta får se, att det arbete, som den nuvarande regeringen åstadkommit, har den företagit endast därför att den föregående regeringen arbetade, att den gaf ett exempel, som manade till efterföljd. Det torde då icke böra klandras, att man äfven i detta fall följt den regeringen i dess åtgörande. Om man nu läser 1906 års frontal, finner man nämligen, att det icke innehåller någon sådan allmängiltig sats om sparsamhet, som den ärade talaren uttalade och som jag till alla delar gillar.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Slutligen har samme talare jämte talaren å hälsingborgsbänken haft många anmärkningar att framföra mot militärväsendet och de många fall af oredlighet, som där skulle förekomma. Flera exempel ha därvid blifvit framdragna. Jag skall ingalunda trötta kammaren med att i detalj gå igenom dem, det ena efter det andra. Den förste talaren framdrog ett exempel angående en beväring, som skulle blifvit misshandlad, men som Kungl. Maj:t hade gjort rätt, som han yttrade sig. Det kan således icke innebära något klander direkt mot regeringen. Det andra fallet var grundadt på en notis, som förekommit i tidningen Socialdemokraten för några dagar sedan. Det fallet hade omedelbart blifvit undersökt, och jag har handlingarna här på bordet framfört mig. Af dem kan man ingalunda blifva öfvertygad om att den uppgift, som lämnats i tidningen, var riktig. Det kan öfver hufvud icke utredas, om det är beväringen i fråga, som endast trott sig få en oriktig uppgift eller om den verkligen varit orätt lämnad. Den saken är emellertid, som jag nämnt, föremål för undersökning, men jag tror näppeligen, att denna kan leda till någon åtgärd, därför att man icke har något meddelande om det svar, beväringen fått på sin muntliga fråga, ty ingenting finnes uppskrifvet härom, och den myndighet, som lämnat uppgiften, erinrar sig icke det ifrågavarande fallet.

I åtskilliga andra frågor har ett kraftigt klander generellt uttalats mot den militära förvaltningen öfver hufvud, och man har äfven framkommit med den sak, som frisinnade landsföreningen bragt på tal, nämligen anställande af en civil kommission för undersökning af militära angelägenheter. Ordföranden i föreningen har vändt sig till regeringen med en framställning i detta syfte och anhållit, att en dylik kommission måtte tillsättas. Frågan har ännu icke hunnit pröfvas af regeringen, men jag har för egen del ingenting emot att ingå på ett uttalande om min ställning till densamma. Jag tror, att man får uppdelade de olägenheter, som skulle finnas inom militärförvaltningen, i två kategorier, nämligen å ena sidan den, som rör rena tjänsteförhållanden, utöfvandet af själfva tjänsten eller hur öfningarna skola bedrifvas och huru de faktiskt bedrifvas, samt å andra sidan alla de mångfaldiga ekonomiska frågor, som äfven förekomma på det militära området. För att först tala om dessa

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

senare vill jag säga, att regeringen har det allra största intresse för att följa dem med full uppmärksamhet. Vårt intresse därvidlag tror jag mig kunna påstå vara lika stort som någon annans. Om missbruk förekomma, ägnas en grundlig utredning åt anledningarna till desamma och huru de förekomma. För att något belysa hvad som i den vägen verkligen blifvit gjordt under de senaste par åren, vill jag nämna, att vid arméförvaltningens omorganisation användes civil sakkunskap för att utreda, hurudan organisationen lämpligen borde vara. I arméförvaltningen skall också ett tekniskt biträde anställas, så fort fråga är om upphandlingar. Beträffande marinförvaltningens omorganisation, hvilken för närvarande föreligger till behandling, användes likaledes civil sakkunskap, i det fyra riksdagsmän, af hvilka tre äro civila personer, äro härmed sysselsatta. I fråga om flottans upphandlings- och entreprenadväsen ha ju beklagliga missförhållanden kommit i dagen. Regeringen har omedelbart låtit dem granskas af civila personer. Kasernbyggnadsfrågorna, speciellt de, som röra det stora öfverskridandet af kasernbyggnadsanslaget på Rindön, kustartilleriets och Vaxholms grenadierregementes kasernbyggnadsfrågor, ha äfvenså underkastats civil granskning. De ha sedermera som bekant föranledt behandling vid domstol, hvaraf snart nog är att vänta ett resultat. Likaså pågår en undersökning af civila personer angående kasernbyggnadsanslagets öfverskridande i allmänhet. Slutligen ber jag få omnämna, att byggandet af andra hälften af kasernerna, de femton sista, helt och hållit undandragits det militära byggnadsväsendet och blifvit lämnadt åt en civil byggnadskommission.

Det torde af allt detta framgå, att regeringen alls icke med likgiltighet följer de företeelser, som i detta hänseende kunna finnas anmärkningsvärda på det militära området. Men å andra sidan anser jag det icke vara rätt att generalisera anmärkningarna, att utslunga öfver en hel kår beskyllningen för oredlighet, bristande intresse, bristande förmåga och bristande nit. Jag känner mig åtminstone icke öfvertygad om att man handlar i fosterlandets sanna intresse, därest man så gör. Man skall göra anmärkning, när anledning därtill finnes, man skall undersöka oegentligheter, där sådana finnas, men man skall icke generellt uttala ett perat öfver ett helt vapen.

I den framställning, som gjorts af frisinnade landsföreningen, förekommer ett yttrande med hufvudsakligt syfte, att man bör söka komma till en säker uppfattning af huruvida tjänstetiden på bästa och mest fruktbärande sätt användes. Den frågan anser jag näppeligen vara klokt att öfverlämna till uteslutande civila personers afgörande. Det, som en militär kan anse nödvändigt för tjänstens utfvande och för öfningarnas bedrifvande, kan måhända en civil person anse vara icke nödvändigt. Han har kanske i sin ungdom gjort tjänst som värnpliktig, men då

han blir insatt i kommissionen, är han redan en man med mogen ålder, som har denna tjänstetid långt bakom sig, och som säkerligen icke kommit att följa med utvecklingen under denna tid. Jag tror, att den domstol, som här skulle inrättas, icke skulle besitta den fackkunskap, som vore den nödvändiga förutsättningen för att de personer, som skulle vara underkastade dess domar, skulle känna sig öfvertygade om att de blefve bedömda på fullt sakkunnigt sätt, utan hvarje diletterantism.

Jag tror, att den form, som frisinnade landsföreningen velat gifva åt kommissionen, nämligen att den skulle ha rätt att inför sig kalla en hvar och af honom inhämta upplysningar om alla de olika frågor, som den kunde vilja höra sig för om och taga reda på, samt att hvar och en, som så önskade, skulle få framkomma med sina anmärkningar och klagomål; jag tror, säger jag, att denna form af undersökning skulle föranleda till skvaller och spioneri samt verka till ordningens undergräfvande. Jag talar fortfarande om, när man rör sig på områden, där rent militär sakkunskap erfordras. Icke tror jag, att man har rättighet att säga, att på det militära området oredlighet skall bestraffas annorlunda eller undersökningar göras på annat sätt än på andra områden inom den svenska administrationen. Våra militärer skulle säkerligen känna sig därigenom både kränkta och tillbakasatta, och jag betvivlar, att detta skulle vara till verklig nytta.

Under franska revolutionen förekom det på 1790-talet, att man utsände s. k. »civilkommissarier» till de olika arméerna för att följa ledningen i fält och därom lämna meddelanden till de politiska maktmyndigheterna. Under direktorietiden tillkom det dessa kommissarier att tillse, att lagar och direktoriets anvisningar efterföljdes och att underrätta direktoriet om missbruk.

Af historien finner man, att de klagomål, som framkommo öfver dessa kommissariers maktutöfning, voro af den beskaffenhet, att dessa befattningar måste indragas.

Och man kan taga ett annat exempel, också det från samma land, Frankrike. Där användes äfven af Gambetta under Loirefälttåget 1871 civila kommissarier, och dessa utöfvade ett högst menligt inflytande på fälttågets utgång till Frankrikes olycka. Dessa exempel mana, efter min mening, icke obetingadt till efterföljd.

Jag håller således före, att undersökningar, som skola göras af civila personer beträffande militära förhållanden, äro både riktiga och befogade, om de hålla sig på områden, där civil fackkunskap, kanske vunnen under arbete i det praktiska lifvet, kan komma till full nytta och verka till godo. Men jag är icke lika säker, att det skulle vara till nytta, om dessa civila kommissioner inlät sig på rent militära spørsmål, hvilka de efter

*Remiss af
statsverks-
propositionen*
(Forts.)

Remiss af
statsverks-
propositionen
(Forts.)

min mening icke kunna hafva förmåga och förutsättning att alltid rätt bedöma.

Om vårt militärväsen har framhållits, att det kostar så mycket pengar, att intet bör underlåtas för att upprätthålla det på bästa möjliga sätt och att det bör tillses, att det är effektivt och fungerar i farans stund. Men därför kräfvades det, att man icke med onödigt misstroende betraktar de militära myndigheterna, ty annars kan hända, att då de en gång i farans stund behöfvas, deras auktoritet undergräfts, så att de icke kunna motsvara de kraf, som landet ställt på dem, och fullgöra, hvad landet väntar af dem.

Herr Johansson i Jönköping: I den statsverksproposition, som nu föreligger till remiss, förekommer på åtskilliga ställen en del smärre anslagskraf, som man har lätt att förbise bland mängden af de större belopp, som äskas, men hvilka sammanhänga med förhållanden, som äro af icke ringa betydelse för vår förvaltning, och för hvilka jag därför, herr talman, ber att få påkalla uppmärksamheten.

De anslag, som jag åsyftar, förekomma på flera ställen i den kungl. propositionen under rubriken »anslag till amanuenser, vikariatsersättningar, renskrifning m. m.» Om jag fäster mig särskildt vid anslagen till Kungl. Maj:ts kansli, så förekomma de under 2, 4, 5, 6 och 9 hufvudtitlarne med ett sammanlagdt belopp af 32,850 kronor; därjämte förekomma sådana belopp jämväl i fråga om några andra ämbetsverk, t. ex. hofrätterna, fångvårdsstyrelsen och kommerskollegium till ett sammanlagdt belopp af ungefär samma storlek eller något öfver 30.000 kronor. I och för sig äro dessa belopp naturligtvis icke särdeles anmärkningsvärda i en budget, som har det omfång som den i år för Riksdagen framlagda. Jag vill ock gärna erkänna, att dylika anslagskraf ha förekommit tidigare under hvarstenda år, som jag haft äran tillhöra Andra Kammaren. Men under intet af dessa år ha de gått ut på så höga belopp som nu. Det vill därför synas, som om den nuvarande regeringen alldeles särskildt hade velat omhulda denna art af anslag och det system, som genom dem upprätthållas.

Betydelsen af denna sorts anslag ligger däri, att det är genom dem, som *extra-ordinarie-systemet i våra ämbetsverk vidmakthålles och förkofras*; det är detta system, som jag här med anledning af nämnda föreslagna anslagsökningar har velat bringa på tal.

För några år sedan och äfven under näst föregående riksmöte blef det så kallade extralärareeländet vid våra allmänna läroverk ofta omtaladt i Riksdagen, och Riksdagen behjärtade ock de klagomål, som af extralärarne vid läroverken med fullt fog framfördes.

Här må dock framhållas, att detta så kallade extralärare-

elände, äfven då det varit som störst, icke nått den omfattning, som hvad man skulle kunna kalla extraordinarieeländet i våra ämbetsverk. Antalet extralärare vid läroverken har aldrig varit så stort i förhållande till antalet ordinarie lärare, som antalet extraordinarie tjänstemän i ämbetsverken är i jämförelse med antalet ordinarie tjänstemän. Och extralärarnes ekonomiska ställning har aldrig varit så dålig, som de extraordinarie tjänstemännens i ämbetsverken måste anses vara. Att systemet ändock upprätthålles och göres till föremål för ytterligare utvecklingssträfvanden måste bero på, att man icke ägnat denna angelägenhet tillräcklig uppmärksamhet, trots att vi under de senare åren sysslats så mycket med lönereregleringar. Då regeringen nu med anledning af behofvet af ökade arbetskrafter nöjer sig med att blott begära medel till aflöning åt ett större antal extraordinarie tjänstemän samt — i vissa fall — till någon förbättring af dessa tjänstemäns löner, så tror jag för min del icke, att den funnit det rätta greppet, som fordras för att bringa denna fråga in i en riktig bana och föra den närmare det mål, som vi måste sträfvä till för att få den väl löst.

Jag skall tillåta mig att gifva en kort exposé af de förhållanden, som i detta fall för närvarande råda i våra ämbetsverk och som, efter hvad jag tror mig kunna förmoda, icke af alla kammarens ledamöter äro tillräckligt uppmärksammade, kanhända icke ens tillräckligt kända.

Den ännu arbetande så kallade löneregringskommittén framlade redan år 1903 ett principbetänkande, hvari redogjordes för en del omständigheter, som röra våra ämbetsverks tjänstemanna-förhållanden. Den lämnade i detta betänkande en utredning äfven om extraordinariesystemet i ämbetsverken. Af denna utredning kan inhämtas, att vid nämnda tid i våra centrala ämbetsverk fanns ett antal af icke mindre än 519 extraordinarie tjänstemän mot ett antal af 630 ordinarie, det vill säga utaf hela antalet tjänstemän utgjorde de extraordinarie, det vill säga de obefordrade, icke mindre än öfver 45 procent. Såvidt man af tillgängliga källor kan döma, är denna proportion sedan den tiden icke nämnvärdt förändrad i gynnsammare riktning, utan ställer den sig kanske snarare för närvarande ännu ofördelaktigare. Visst är, att om såsom antagligt är regeringens nu framlagda anslagskraf i detta afseende bli beviljade, och man framgent fortsätter på denna väg, så kommer nyssnämnda disproportion att ytterligare växa.

Huru förhåller det sig nu med dessa extraordinarie tjänstemän? Hurudan är deras ställning? Som bekant fordras för inträde i ämbetsverken i allmänhet aflagd juridisk examen och därtill icke sällan tjänstgöring såsom domare eller bisittare i domstol. I allmänhet anses, att man kommer till en ålder af 25, 26, 27 år, innan man förvärfvat den kompetens, som be-

*Remiss af
statverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

rättigar till inträde i ämbetsverken. Det är således en betydande uppoffring af tid och penningar, som en blifvande tjänsteman måste underkasta sig för att vinna inträde i statens ämbetsverk. Hvilka utsikter går han då till mötes? Jo, under de första åren har han åtminstone härtilldags knappast kunnat påräkna någon afsevärdare inkomst, och i hvarje fall åtnjuter han under de första fem, sex åren icke någon annan ersättning för sitt arbete än så kallade gratifikationer, hvilka i allmänhet anses uppgå till ett medelbelopp af 500 kronor om året. Man måste erkänna, att en sådan inkomst är oskäligt liten för en person, som har offrat så lång tid och så betydande kostnader på sin utbildning. Visserligen kan en sådan tjänsteman låta inskrifva sig i flere verk och därigenom komma i åtnjutande af gratifikationer från mer än ett håll, men äfven med tagen hänsyn därtill, är det uppenbart, att han icke under det första halfva decenniet af sin tjänstetid kan komma upp till en sådan inkomst, som gifver honom anständig bärning, hvarpå han dock kunde hafva rättmätiga anspråk.

Efter de första 5, 6 åren har den extraordinarie tjänstemannen visserligen utsikt att komma i åtnjutande af ett så kalladt fast amanuensarfvode, men detta har åtminstone hittills i genomsnitt icke uppgått till högre belopp än 1200 à 1500 kronor om året. Endast rent undantagsvis kan han lyckas få ett sådant arvode från mer än ett håll; möjligen har han kunnat erhålla amanuensarfvode i ett verk och gratifikation i ett annat. Men äfven vid sådant förhållande är det uppenbart, att hans sammanlagda inkomst icke svarar mot den kompetens han förvärfvat och det arbete, som han utför eller som han borde kunna utföra. På detta vis får han fortsätta, tills han omsider når ordinarie anställning, hvilken i genomsnitt erhålles först vid en ålder af bortemot 37 år.

Om man nu erinrar sig, hvad jag nyss anförde, eller att det är mer än 45 procent af våra tjänstemän i Kungl. Maj:ts kansli och de centrala ämbetsverken, hvilka befinna sig i en dylik ställning, så måste man erkänna, att på denna punkt i vår förvaltning förefinnes ett abnormt förhållande, till hvars afhjälpan man måste sträfva, och hvilket man måste söka få rättelse i, icke på den vägen, att man på det stegrade behofvet af arbetskrafter endast oupphörligt ökar anslagen till extraordinarie tjänstemän och så bibehåller och ytterligare utvecklar extraordinariesystemet, utan genom en verklig reglering af arbetsförhållandena i ämbetsverken, så att man å ena sidan tillser, att tjänstemännen tilldelas full sysselsättning och på ett förnuftigt sätt utnyttja sin arbetskraft i statens tjänst, men å andra sidan också bereder dem en anständig bärning.

Om man gör sig reda för hvilka olägenheter extraordinariesystemet för med sig, så finner man snart, att dessa icke bestå

blott i dåliga aflöningsvillkor för tjänstemännen. För det allmänna ligger en af systemets största svagheter däri, att de extraordinarie tjänstemännens arbetsförmåga icke på ett ändamålsenligt sätt tillvaratages. Vanligen är en sådan tjänsteman under de första åren sysselsatt endast under en à två timmar om dagen, såvida han ej tjänstgör inom flera verk. Efter de första 5 à 6 åren uppgår hans arbetstid under samma förutsättning på sin höjd till tre timmar dagligen. Naturligtvis är det ett slöseri med arbetskraft att låta en person, som kostat så mycket tid och pengar på sin utbildning, när han en gång äntligen vunnit inträde i statens tjänst, få sysselsättning under endast ett så obetydligt timantal per dag, som det nyss nämnda. Visserligen ökas detta timantal, om personen i fråga har anställning inom mer än ett ämbetsverk. Men äfven om så är förhållandet och han alltså under ett par timmar dagligen är sysselsatt i hvar och ett af tvenne ämbetsverk, kommer han icke upp till en arbetstid, som kan anses normal. Äfven sedan den extraordinarie tjänstemannen erhållit fast amanuensarfvode och därmed förpliktats till en något längre tjänstgöringstid, äger ett fullt och normalt utnyttjande af hans arbetskraft icke rum, äfven om han fortfarande är anställd i mer än ett verk. Ty detta springande från det ena ämbetsverket till det andra, detta passande af tiden, detta sysslande än med den ena arten af statsgöromål i *ett* ämbetsverk och än med det andra slaget af sådana göromål i ett *annat* verk, kan omöjligt medföra samma arbetsprodukt, som en person under mera normala förhållanden skulle kunna åstadkomma. Till nu påpekade olägenhet kommer, att man, så länge extraordinariesystemet i sin hittills varande omfattning bibehålles, är förhindrad att i tillbörlig grad sofra materialet för besättande af tjänstebefattningarna. De dåliga aflöningsförhållandena göra det icke möjligt att tillämpa någon större stränghet i valet af extraordinarie tjänstemän. Tvärtom är det praxis, att hvilken person som helst, som anmäler sig till inträde i ett ämbetsverk och innehar härför stadgad kompetens, utan vidare blir antagen. Det är uppenbart, att ett sådant förfarande icke är ägnadt att trygga tillgodoseendet af ämbetsverkens behof af verkligt lämpliga och dugande arbetskrafter.

I trots af denna brist på kontroll öfver rekryteringen af ämbetsmannakåren hafva de synnerligen dåliga villkor, som man, tack vare extraordinariesystemet, bjuder åt den blifvande ämbetsmannen, ändock ledt därtill, att tillgången på aspiranter för tjänstemannabanan numera är ytterst ringa. Såväl i den föreliggande statsverkspropositionen som från ämbetsverken rundtom i landet klagas det öfver, att det icke är möjligt att erhålla nya tjänstemän i så stort antal, som de städse ökade göromålen kräfva.

Alla dessa omständigheter synas mig göra det nödvändigt,

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*

(Forts.)

att man vid behandlingen af denna fråga slår in på nya vägar och söker komma till förhållanden, hvilka bättre motsvara ämbetsverkens och därmed samhällets eget behof i detta afseende och genom hvilka man äfven tillmötesgår tjänstemännens rättmätiga anspråk på en anständig bärning. Det är uppenbarligen alldeles för mycket begärdt, att en blifvande tjänsteman, som ändtligen vid en ålder af 25, 26 år eller mera förvärfvat kompetens till inträde i statens tjänst, sedermera skall under flera år, kanske ett helt decennium, gå och tjänstgöra för en ersättning, som i många fall vida understiger den lön, som en vanlig kroppsarbetare nu för tiden kan erhålla.

Äfven ett rent socialt missförhållande har sin förnämsta rot i extraordinariesystemet, nämligen den sena äktenskapsåldern för statens ämbets- och tjänstemän. I regel kan en tjänsteman icke träda i äktenskap förrän han erhållit ordinarie befattning, något som, enligt hvad jag nyss anfört, icke inträffar förrän vid en genomsnittsålder af inemot 37 år. Det är uppenbart, att en sådan äktenskapsålder är långt högre än som är önskligt och tillbörligt.

I hvilken riktning bör då utvecklingen ledas, för att man på detta område skall komma till mera normala förhållanden? Enligt min mening bör den grundsatsen tillämpas, att *ordinarie* arbete inom ett ämbetsverk som regel bör utföras af *ordinarie* tjänstemän. Där ett konstant behof af arbetskraft utöfver tillgången på ordinarie sådan förefinnes, böra alltså flera ordinarie tjänster inrättas. Häremot invänder man visserligen, att en sådan åtgärd skulle komma att medföra ökade utgifter för statskassan, och att man därför af sparsamhetsskäl hellre bör fortsätta med att framdeles som hittills använda sig af extra ordinarie tjänstemän. Ja, naturligtvis kan det icke nekas, att någon kostnadsökning skulle vållas genom tillsättning af ett tillräckligt antal *ordinarie* tjänster. Emellertid är det nog så, att den besparing, som vinnes genom extraordinariesystemet, alldeles icke blir så stor, som man tilläfväntas föreställer sig. Det är nämligen lätt att inse, att en *ordinarie* tjänsteman, hvilken, såsom hädanefter torde bli fallet, har en daglig tjänstgöringstid på ämbetsrummet af i regel sex timmar och får ägna denna tid odelad åt göromålen inom ett och samma ämbetsverk, skall kunna åstadkomma en arbetsprodukt, som under i öfrigt lika förhållanden både kvantitativt och kvalitativt vida öfverträffar den produkt i samma afseende, hvilken kan lämnas af ett par eller tre amanuenser, hvilka tjänstgöra i ämbetsverket under sådana ogynnsamma förhållanden som dem jag nyss omförmålt. Den vinst, som man tror sig göra genom att med små belopp aflöna en mängd extra ordinarie tjänstemän, blir därför i själfva verket nog icke så synnerligen stor. Hellre må man i ämbetsverken anställa personer, som genom stadigvarande arbete därstädes förvärfva full

förtrogenhet med göromålen och förmåga att fermt ombesörja desamma, äfven om man till sådana tjänstemän skulle nödgas ge något högre aflöning. Under alla förhållanden bör det anses som en olämplig och opraktisk anordning, att en och samma tjänsteman under flera år har sin dagliga arbetstid delad mellan två eller flera af statens ämbetsverk. Sådant bör afskaffas.

Slutligen tror jag, att det i detta sammanhang förtjänar erinras, att äfven själfva arbetsmetoderna i våra ämbetsverk behöfva förenklas för att man skall kunna vinna ett större utbyte af tjänstemännens arbete. Det är ett känt förhållande, att administrativ tjänstgöring i talrika fall liksom föder af sig en benägenhet hos ämbetsmännen för formalism och byråkrati. Det kräfvades därför icke minst från de öfverordnades sida en ständig vaksamhet inom ämbetsverken i syfte att denna benägenhet icke får vinna alltför stark utveckling. Det är härvidlag icke nog, att Riksdagen, såsom ofta sker, uttalar sig för förenklingar i administrationen. Man måste få sätta den förhoppningen framför allt till regeringens medlemmar, hvilka ju ofta direkt från det praktiska lifvet göra sitt inträde i förvaltningen och därför böra hafva lättare än vanliga ämbets- och tjänstemän att iakttaga förekommande yttringar af öfverdrifven formalism inom ämbetsverken, att de i detta fall skola utöfva nödig kontroll, hvar och en inom sitt ämbetsområde; i annat fall kommer Riksdagen icke långt med sina yrkanden på en förenklad administration. Jag skulle kunna anföra en mängd exempel på i våra ämbetsverk brukliga arbetsmetoder, hvilka lämna mer än tillräckliga bevis för att förenklingar äro af behovet påkallade. Men jag skall ej upptaga tiden därmed. I stället skall jag — i anslutning till det utaf hans excellens herr statsministern nyss fällda yttrandet rörande vikten af att för affattningen af nya lagar förvärfvas därtill verkligen kompetenta personer — be att få påpeka, att en icke ringa del af de under senaste åren utfärdade lagarna och kungliga förordningarna verkligen i detta fall lämna ganska mycket öfrigt att önska. Genom otydlighet och mångtydighet äro de svåra att tillämpa och vålla både myndigheterna och allmänheten trassel och besvär. Jag skall såsom ett enda exempel tillåta mig att nämna blott den kungl. förordningen af år 1905 angående statsunderstöd till folkbibliotek, hvilken dock ingalunda i detta afseende utgör något undantag. Från olika håll har klagats öfver dess tillkrånglade och svårbegripliga bestämmelser äfven rörande förhållanden, som i och för sig äro ganska enkla. Bestämmelserna ha redan föranledt åtskilligt trassel och gifvit upphof till olika tolkningar. Äfven genom att nödig uppmärksamhet och omsorg ägnas åt affattningen af lagtexterna kan åtskilligt onödigt arbete besparas ämbetsverken, ej mindre än allmänheten, och det administrativa maskineriet bringas att löpa lättare.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Särskildt skall jag bedja få påpeka det förhållandet, i afseende å nyssnämnda och andra under de senare åren utfärdade förordningar, att de tabellbilagor och formulär, som äro vidfogade desamma, i regeln äro alldeles onödigt invecklade och omständliga. Bland annat förutsätter berörda författning, att de kommuner eller skoldistrikt, som vilja söka statsbidrag till folkbibliotek, skola till en sådan ansökan foga räkningar, i original eller kvitterade afskrifter, å de bokinköp, som hafva gjorts, och å de öfriga utgifter, som erfordrats för böckers inbindning eller för tryckning af kataloger m. m.

Det är icke nog, har man ansett, då man skrivit denna författning, att vederbörande lämna uppgift på själva beloppen både för det år, för hvilket statsbidrag sökes, och för det näst föregående, utan de skola också bifoga bokbindarens räkningar och räkningar å tryckningskostnader och bokinköp. Detta är efter min mening rent absurdt.

Det ligger icke någon rimlig mening i att på detta sätt vålla onödiga besvär och hopa massor af obehöfliga papper i ämbetsverken. Tror man icke på de siffror, som vederbörande sätta in i för ändamålet afsedda kolumner, så har man sannerligen icke heller skäl att tro de afskrifna räkningarna. Den som misstänkes för att bruka oriktiga siffror i ansökingens kolumner kan med samma fog misstänkas för att skriva falska räkningar.

På grund af det anförda finner jag mig föranlåten att till cheferna för våra statsdepartement rikta den vädjan, att de verkligen vilja hafva ögonen på sina underordnade, som skriva författningar åt oss och upprätta formulär och tabeller till författningarna, så att hvarken ämbetsverken eller allmänheten i onödan betungas med rent onödiga och ändamålslösa uppgifter och omgångar, med ett ord, att de söka hindra den byråkratiska formalismen att göra sig bred i vår förvaltning. Beträffande extraordinarierna och extraordinariesystemet vill jag med anledning af de här påpekade posterna uti den föreliggande statsverkspropositionen hemställa, att man måtte hafva uppmärksamheten fäst på denna abnormitet i vår statsförvaltning och söka leda utvecklingen in i en mera sund riktning än den hittills följda och i föreliggande statsverksproposition omhuldade.

Herr Lundell: I sammanhang med den kungl. propositionens remitterande till vederbörande utskott skall jag bedja i största korthet få fästa uppmärksamheten på ett regeringsbeslut från förra året, som verkat ledsnad, förtrytelse och förstämning i en hel landsort. Jag syftar därvid på beslutet om att förlägga öfningsplatsen för Kalmar regemente till staden Eksjö.

Tvårt emot Riksdagens år 1901 i sammanhang med åtagandet af en utsträckt värnplikt gjorda uttalande därom, att de värn-

pliktige borde, såvidt möjligt är, få utföra sina vapenöfningar i hemorten, har södra delen af Kalmar län och sydöstra delen af Kronobergs län fått platsen för beväringens vapenöfningar förlagd långt utanför sitt regementes rekryteringsområde, ett såvidt jag vet i hela riket enastående förhållande. Den kommission, hvilken på initiativ af 1906 års Riksdag tillsattes för att afgifva yttrande rörande förläggningssorterna för de respektive regementenas vapenöfningar, uttalade sig för Kalmar såsom plats för Kalmar regementes förläggning och ansåg, att Kalmar var ur militärisk, ekonomisk och social synpunkt fördelaktigast. 74 eller nästan alla kommuner inom de delar af Kronobergs och Kalmar län, som ligga inom regementets inskrifningsområde, uttalade sig i särskilda petitioner till Kungl. Maj:t för regementets förläggning till Kalmar. Om de militära fördelarna af öfningsplatsens förläggande till Kalmar, Eksjö eller Vimmerby, hvilka platser varit på förslag, hafva militärerna varit af skilda meningar. Den ende i tjänst varande militär, som deltog i kommissionen för Kalmar regementes förläggning, uttalade sig alldeles decideradt för den åsikten, att Kalmar vore ur militär synpunkt den fördelaktigaste platsen. Samma mening gjorde sig nästan utan undantag gällande hos regementets officerskår. Motsatta åsikter hafva däremot uttalats af de militära myndigheterna. Men på alla sidor är den åsikten klar, att för de beväringssyftiga den nu valda platsen Eksjö är synnerligen olämplig till följd af det långa afståndet dit från de vapenpliktiges hemorter och de därmed förenade svårigheterna för dem att under vapenöfnings tiden besöka sina hem eller på annat sätt stå i förbindelse med desamma.

För staten uppstå betydligt ökade utgifter, minst 6,000 kronor årligen blott för de värnpliktiges resor, hvilka skulle hafva besparats, om Kalmar tagits till förläggningssort för regementet, och likaledes fördyras i betydande grad kostnaderna för regementets proviantering å en plats, dit dessa förnödenheter måste transporteras långa vägar och där nästan intet för regementets behof produceras i förläggningssplatsens närhet. Dessa omständigheter föranleda ock ökade lefnadskostnader för officerskåren och därmed anspråk på förhöjda aflöningar. Förläggningssorten Eksjö kommer ock att medföra synnerligen stora svårigheter för underbefällets rekrytering, enär redan två regementen å förlagda i den orten, nämligen Jönköpings regemente och Smålands husarregemente samt orten är folkfattig och föga utsikt finnes för att kustorternas befolkning skall vilja flytta inåt landet, utan att synnerligen stora fördelar på statens bekostnad beredas dem.

Största olägenheten beredes dock ortsbefolkningen inom inskrifningsområdet, som tvingas att under vida svårare förhållanden än befolkningen på andra orter i riket fullgöra sin värn-

*Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

plikt. Jag vill därvid särskildt nämna, att större delen af bevärningen måste på grund af kommunikationsledningens läge passera Kalmar och sedan tillryggalägga ej mindre än 176 kilometer för att komma till mötesplatsen Eksjö. Nästan ännu olägligare är vägen för den kontingent af regementet, som kommer från Kronobergs län. Denna måste antingen öfver Växjö passera vapenöfningsplatsen för den del af Kronobergs län, som tillagts Kronobergs regemente och därefter resa den 125 kilometer långa vägen till Eksjö, eller ock taga vägen förbi Kalmar och därifrån resa 176 kilometer till Eksjö.

Det kan icke förtänkas befolkningen, om den genom dylika anordningar får ovilja mot fullgörandet af sin vapenöfningskyldighet, helst hvarken de beväringsskyldige eller deras anhörige kunna inse, att rimliga skäl finnas att för dem i så hög grad försvåra deras vapenöfningsplikt. Öfver hufvud verka dylika anordningar nedstämmande på ortens lojala invånare, som äro intresserade för landets försvar, hvaremot de gifva vind i seglen åt försvarsnihilister och antimilitära agitatorer samt i onödan fördyra vårt försvarsväsen och göra det svagare på samma gång som de ovillkorligen framkalla en hög grad af motvilja mot all utsträckning af tiden för vapenöfningarna.

Hade regeringen beslutat sig för Vimmerby, som ovillkorligen erbjuder billigaste omkostnader för statsverket i fråga om anläggningskostnaden och ett synnerligen lämpligt öfningsfält samt är beläget inom Kalmar län och i kommunikationshänseende ligger vida bättre till än Eksjö fastän sämre än Kalmar, så skulle ortens befolkning någorlunda kunnat fördraga detta. Men nu tog regeringen den efter befolkningens mening allra olämpligaste och dyraste platsen af de föreslagna.

Med herr Lundell förenade sig herr *Jeansson* i Kalmar.

Herr Staaff: Herr talman! Det är mig alldeles obegripeligt, hvarför herr statsministern inledde sitt anförande med en ganska lång utredning, som afsåg att bevisa, att det skulle vara högst nödvändigt för regeringen att kunna tillsätta utredande kommittéer, äfven utan af Riksdagen anvisade belopp. Ty detta har jag aldrig någonsin bestridt, utan tvärtom begynte jag mitt anförande med ett konstaterande af denna gamla praxis utan att på något sätt ifrågasätta dess nödvändighet. Men jag sade, att den dock bör hållas inom de rätta gränserna och att icke regeringen bör anse sig därigenom hafva rättighet att utbetala hvilka belopp som helst, äfven de mest extraordinära. Den afdelningen af herr statsministerns anförande tror jag således, att han kunde hafva sparat sig.

Hans försök till bemötande utaf hvad jag verkligt sade i själfva denna fråga, inskränkte sig, såvidt jag förstod, egent-

ligen till ett betonande utaf att den kommittéordförande, som regeringen hade utsett, ägde alla nödiga förutsättningar för värfvet. Ja, det är en sak, som jag icke heller har bestridt. Jag har betecknat honom såsom en mycket skicklig man, och jag har icke någon särskild anledning att tvifla på att han ock äger de nödvändiga förutsättningarna för denna kommitté. Men hvad jag har sagt, det är, att regeringen icke borde hafva tillsatt honom och dragit honom från högsta domstolen utan till följd af en sträng nödvändighet, nämligen den, att det icke funnes någon annan ordförande att tillgå. Och den saken har jag icke hört besvaras, förmodligen därför att den icke kan besvaras. Att herr statsministern uti sin entusiasm för denna åtgärd gick ända därhän, om jag förstod honom rätt, att beteckna arfvodet såsom snarare för litet än för stort i förhållande till uppgiften, det betecknar ju endast ytterligare en ännu större skiljaktighet mellan hans och min uppfattning.

Då, beträffande den famösa frågan om öfvergången till den nya järnvägsorganisationen, herr statsministern förklarade sig spara sitt svar till en dechargedebatt. så synes mig detta vittna om ett sådant slags medvetande, som man möjligen skulle kunna beteckna såsom ett skuldmedvetande. Och vid sådant förhållande skall jag icke vidare ingå på denna fråga, än att jag, för min del, skall utlofva att såsom en medlem af konstitutionsutskottet se till, huruvida förutsättningarna för en sådan debatt kunna åstadkommas.

Herr statsministern betecknade, beträffande min lilla anmärkning rörande kröningsceremonien, hvad jag sagt såsom skvallerhistorier och varnade mig för att tro allt för mycket på *den* politiska sidas tidningar, till hvilken jag själf hör — förmodligen utaf egen erfarenhet, att man icke i allmänhet bör tro på sitt eget partis tidningar. Jag vet icke riktigt, huruvida herr statsministern afsåg att med uttrycket skvallerhistorier säga, att hela uppgiften var fullständigt oriktig; afsåg han endast att säga, att den icke har framkommit i någon officiell form, så är ju det fullkomligt obestriddigt. Men jag undrar, om han skulle vilja ställa sig upp och säga, att uppgiften är absolut oriktig. Jag har den icke från tidningarna; jag har den från ett annat håll, som jag trott mig i detta fall kunna lita på.

Hvad angår herr statsministerns yttrande i fråga om själfva den hufvudsak, som jag berörde, de militära missförhållandena och nödvändigheten utaf ett synnerligen kraftigt steg till deras undersökande och afhjälpande, så nödgas jag på det allra lifligaste beklaga, att svaret var sådant som det var. Det är ju nästan påtagligt, att man från herr statsministerns sida icke har någonting att vänta uti den riktning, som jag har trott vara synnerligen önskelig. Jag vill emellertid besvara några utaf de särskilda yttranden, som herr statsministern i detta samman-

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)

hang hade. Han varnade för att generalisera, och han sade, att det är icke rätt att utslunga en dom öfver en hel kår på grund af en del felaktigheter. Däri gifver jag herr statsministern fullkomligt rätt, men jag vågar säga, att jag icke heller har, för min del, utslungat någon allmän förkastelsedom öfver en hel kår. Jag ber — om mitt yttrande här skulle i detta afseende hafva på något sätt lämnat rum för något tvifvel — att få hänvisa herr statsministern till en annan punkt än den, som han anfört ur den af frisinnade landsföreningen till regeringen inlämnade skrifvelsen, nämligen den, däri det uttryckligen heter, att genom en sådan undersökning, som där begäres — jag minns icke rätt orden, men innehållet är detta — bör hvad som går riktigt och rätt till, kunna konstateras och, å andra sidan, missförhållandena upptäckas och afhjälpas, så att icke den oskyldige får skuld för den skyldige. Till detta ansluter jag mig fullständigt, och jag ber att uttryckligen få framhålla, att med en sådan undersökning, som man här önskar, afses alldeles icke någon hätsk och på något partimässigt sätt förföljande kommission, utan det afses en kommission, som består af civile män, valda på det sättet, att deras duglighet, deras erfarenhet och deras takt skola fullkomligt stå öfver allt tvifvel.

Ja, herr statsministern varnade för civila mäns användande och åberopade i det afseendet den franska revolutionens bekanta civilkommisssarier. Men var det icke så, herr statsminister, att dessa civilkommisssarier beordrades att åtfölja armén *i fält* och då bredvid officerarne skulle hafva en hel del att säga? Detta är dock något helt annat än att det under fredliga förhållanden anställas en fullständig och grundlig undersökning rörande de militära förhållandena.

Herr statsministern trodde emellertid icke, att civile män skulle kunna bilda sig en föreställning om, huruvida tjänstetiden rätt användes eller icke. Men jag frågar: kan den saken verkligen vara så svår? Vi måste ju till exempel här i Riksdagen gång på gång söka att efter bästa förmåga sätta oss in i en hel del saker, i hvilka vi alls icke äro fackkunnige. Är det verkligen så, att vi bedöma dessa saker fullständigt i blindo, eller är det icke snarare så, att det inom hvarje fackområde finnes vissa särskilda tekniska saker, hvilka äro ytterst svårtillgängliga för lekmän, som icke äro fackkunniga på det området, men att det också finnes stora områden, som för män med intelligens och erfarenhet kunna öppna sig ganska lätt och rörande hvilka de kunna få ett godt och tillförlitligt omdöme?

Jag beklagar mycket, att det sista skälet, som herr statsministern anförde mot en sådan kommissions tillsättande, nämligen att våra militärer därutaf skulle känna sig kränkta och tillbakasatta, att det skälet, säger jag, verkligen utaf honom tillmättes en så stor betydelse, som jag kunde förstå, att det gjorde.

utaf den värme, hvarmed det framfördes. Jag tror, att det är ytterst farligt för statslifvet, ifall på något område man tillåter en sådan slags kåranda, en sådau slags ståndsanda att uppväxa och utbreda sig, att, därest för det allmännas väl skulle erfordras ett ingripande på detta område, man uti denna andan skulle finna ett hinder för ett sådant ingripande. Detta hvarhelst det må gälla, vare sig på det civila området eller militära, hvarhelst sådana fel framträdt, att ett stort tag måste tagas, att en fullständig undersökning måste göras. Ty då måste jag säga, att *där* böra helt visst sådana tendenser och sådan anda få vika helt och hållet för det allmännas väl. Det är ju dock, om man rätt betänker det, endast en falsk anda. Det är ju icke så, att de, som hafva skött sig väl och som hafva riktigt och plikttroget uppfyllt sina åligganden, kunna komma illa ut för en sådan undersökning, utan det är tvärtom så, att det, som är dåligt, kommer att skiljas från det goda, hvilket sålunda kommer att framstå så mycket renare och klarare. Men ståndskänslan sitter mycket, mycket starkt uti. Och jag förstår väl, att, ifall man skall kämpa mot en sådan känsla, och denna känsla understödjes från det håll, där vi trodde oss hafva hjälp att vänta, nämligen från regeringen, kommer det att fordras ett mycket kraftigt och mycket energiskt arbete. Men detta arbete *skall* utföras. Ty det *måste* utföras till fosterlandets verkliga nytta.

*Remiss af
statsverks-
propositionen.
(Forts.)*

Herr Hildebrand: Herr talman, mina herrar! Den talare, som nyss lämnade denna plats, och ännu ett par hafva uttalat sig om den oro, som utbreder sig inom allt vidare lager af folket öfver förhållandena inom armén och flottan. Ja, jag tror också, att det finnes en vidt utbredd oro öfver dessa förhållanden. Men det synes mig, att hvad som här förekommit har varit oerhördt ensidigt och behöfver suppleras.

Det är *en* sak, som icke minst har framkallat en sådan oro, och det är den ungsocialistiska propogandan bland de värnpliktiga — och äfven bland underbefälet. Här har talats om, att officerarne drifvit in politiken på lägerplatserna. Men hvilka är det, som först drifvit in politiken där? Jo, det är ungsocialisterna. Det är psykologiskt förklarligt, om några officerare, när de hålla föredrag på lägerplatserna, draga i fejd mot denna hemliga, smygande propoganda. Jag betonar uttryckligen: det är psykologiskt förklarligt, men det vore lyckligare, bättre och riktigare, att befälet icke direkt och öppet drager i härnad mot denna propoganda. Men det enda sättet att få bort all politik från lägerplatserna, *det* är att få bort ungsocialismens smygande gift därifrån. Herr Eriksson i Grängesberg har sagt, att många hafva den uppfattningen, att hvarje ung man, som går in i en socialdemokratisk eller ungsocialistisk förening, genast går förlorad, blir moraliskt sjunken eller hvad han nämnde. Jag

*Remiss af
statsverks-
propositionen.*
(Forts.)

tror icke alls, att det är på det viset. Och herr Eriksson är själf ett älskvärdt bevis på, att det icke kan vara riktigt. Men hvad som icke kan förnekas är, att statsmakterna anslå ofantliga belopp till landets försvar, till de värnpliktiges vapenöfvande, och att små grupper af unge män försöka att få desse värnpliktige att tro, att alla försvarsåtgärder äro skadliga, att all disciplin är af ondo, att Sverige omöjligt kan ställa sig emot eller vågar ställa sig emot en fiende, och att man på detta sätt söker omintetgöra verkningarna af statsmakternas beslut och stora anslagsgifvande.

Denna propaganda är riktad direkt mot staten själf. Jag afser här icke den kritik, de diskussionsinlägg, som visserligen kunna vara af nöden, utan den rent försvarsfientliga och försvarsfördömande agitationen, och jag tillåter mig här uttala en förhoppning, att regeringen måtte ha sin uppmärksamhet fäst jämväl härpå förutom å de andra missförhållanden, som här berörts. Det är säkerligen mycket, som kan göras.

För endast några få veckor sedan spreds till alla underofficerare här i Stockholms garnison en skrift med innehåll, som direkt afsåg att undergräfvat förtroendet till vårt försvar. Det var en förfärlig agitationsskrift. Icke kan det väl ändå vara öfverensstämmande med tillvaratagandet af statens bästa, att direkt spridande inom kasernområden af dylika skrifter är medgifvet eller icke hindras?

Det är äfven i ett annat afseende, som man på många håll känner sig orolig, nämligen att statsmakterna vid befrande af de missförhållanden, som onekligen finnas, skola skjuta öfver målet, så att oskyldiga därvid drabbas eller en hel kår miss-tänkliggöres till verklig skada för vårt försvar. Det finnes väl ingen kår, som icke önskar en sträng räfst rörande användningen af försvarsanslag och äfven en undersökning och utredning af tjänstetidens användning och af förhållandena i öfrigt å våra lägerplatser och inom våra kasernområden. Detta kan vara alldeles nödvändigt att föranstalta, men icke behöfver man därför sätta hela Sveriges officerskår på de anklagades bänk. Herr Staaff har i sitt senaste anförande velat förneka, att han och frisinnade landsföreningen gjort så, och han har ju pläderat för sin sak med den stora skicklighet, hvaraf han är mäktig. Men genom betonandet af, att undersökningskommissionen skall utslutande bestå af civila män, torde väl ändock en anklagelseakt ha riktats mot allt, hvad officerare heter. Här gäller ju icke endast en utredning af medelsförvaltningen, utan äfven en undersökning af tjänstetidens användning och öfriga rent militära förhållanden å mötesplatserna. Man skulle väl ändå kunna tänka sig, att det inom hela Sveriges officerskår finnes en eller annan man, som kunde tilltros att vara med vid en sådan utredning, om den nu skulle anordnas. Men nej: frisinnade landsföreningen

yrkar på, att ingen militär man skall få vara med och hjälpa till vid en sådan utredning; det måste vara endast civila. Är icke detta ett underkännande af, att det kan finnas redbara män inom officerskåren, som med duglighet och fackinsikt kunna hjälpa till vid dylik utredning?

*Remiss af
statsverks-
propositionen*
(Forts.)

Herr Staaff talade nyss om ståndsaanda. Jag tror, att det finnes mindre ståndsaanda inom officerskåren nu än det fanns för några år sedan. Det kan dock hända, jag vill icke bestrida det, att det fortfarande på vissa håll framkommit uttryck för en militär ståndsaanda. Det enda sättet, som, enligt hvad jag tror, finnes att få bort denna, är att draga de bästa bland våra unga män till officerskåren. Men tro kammarens ledamöter, att vi skola få de bästa unga männen till detta kräfvande kall, såsom det är ställdt, om man oupphörligen skall misstänkliggöra hela kåren? Det är ju nästan så, att när en man fått officersrocken på sig så heter det genast, att han tillhör en kår med ståndsaanda, han hör till dem, som förtrycka våra värnpliktige och som ingenting kan lämnas åt med ansvar. Jag tror, att våra officerare ha en svårare uppgift än kanske de flesta gjort klart för sig. De ha att arbeta i ett för landet nyttigt värf. De arbeta också under en sådan kritik, som väl icke kommer någon annan kår inom landet till del, och dessutom skola de oupphörligt höra nya uttryck för, att de äro misstänkta, att de skola misstänkliggöras. Hela detta förslag om en uteslutande civil utrednings- och undersökningskommission synes mig vara ett af de farligaste medlen att misstänkliggöra officerskåren och att afskräcka unge män att gå in där.

Med hvad jag nu sagt har jag icke velat bestrida, att det finnes missförhållanden, men jag skulle endast vilja påpeka, att det allra mesta af dessa missförhållanden kommer fram i pressen. Det är här en sådan kritik och en sådan vaksamhet, att det antagligen knappast kan hända, att något svårare fall blifver obelyst. Sammanplockar man, hvad som framkommit, finner man, att det är mycket, som icke står rätt till. Det finnes i en sådan kår naturligtvis dåliga element. Det finnes äfven på många håll oförmåga att handlägga offentliga värf, men jag undrar, om icke hvar och en, som tager närmare reda på saken, måste stanna inför det faktum, att det nu är ett ärligare arbete, som våra officerare för närvarande fullgöra och uträtta än för fem eller tio år sedan och att det därvidlag har ändrat sig mycket. Och det är denna utveckling, som vi böra stödja.

Jag tror därför, att det vore önskvärdt, att det blefve en sträng räfst med de skyldiga, noggranna utredningar, men icke under sådana former, att en kår, som behöfves till landets försvar och till landets nytta, utan tillräcklig anledning helt och hållet sättes på de anklagades bänk.

Häruti instämde herr *Nydal*.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, beslöt kammaren att hänvisa ifrågavarande proposition jämte de i anledning af densamma afgifna yttrandena till statsutskottet.

§ 5.

Härefter öfverlämnades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning af socker; och

angående förändring af tullsatserna å socker samt om ändrad lydelse af § 9 i underrättelser om hvad vid tulltaxans tillämpning iakttagas bör.

§ 6.

Föredrogs och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts på rikssalen upplästa berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista lagtima Riksdags sammanträde sig tilldragit.

§ 7.

Af de på kammarens bord hvilande motionerna föredrogs hvar för sig och hänvisadas:

herr *E. O. V. Wavrinskys* i Stockholm motioner, n:o 1 till tillfälligt utskott, n:is 2 och 3 till lagutskottet, n:is 4, 5 och 6 till tillfälligt utskott, n:o 7 till lagutskottet samt n:o 8 till de af kammaren utsedde deputerade i Riksdagens kansli;

herr *K. J. Warburgs* motion, n:o 9, till konstitutionsutskottet;

herr *G. A. Ahlstrands* motion, n:o 10, till konstitutionsutskottet; samt

herr *J. O. Forsslings* motion, n:o 11, till statsutskottet.

§ 8.

Till bankoutskottet öfverlämnades Riksdagens år 1907 församlade revisorers berättelse angående riksbanken.

§ 9.

Vidare öfverlämnades:

herr *R. A. Wavrinskys* i Saltsjöbaden motion, n:o 12, till lagutskottet;

herr *G. Elowsons m. fl.* motion, n:o 13, till statsutskottet; och
 herr *A. R. Lundblads* motion, n:o 14, till statsutskottet.

§ 10.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Riksdagens år 1907 församlade revisorers berättelse om granskningen af riksgäldskontorets tillstånd och förvaltning.

§ 11.

Efter föredragning af justitieombudsmannens vid denna riksdag afgifna ämbetsberättelse hänvisades den däri gjorda framställningen om löneförbättring åt tjänstemännen i justitieombudsmansexpeditionen till statsutskottet och berättelsen i öfrigt till lagutskottet.

Tryckfrihetskommitterades häruppå föredragna berättelse lades till handlingarna.

§ 12.

Härefter föredrogs och godkändes Riksdagens kansli-deputerades memorial, n:o 1, angående antagande af tjänstemän i Riksdagens kansli.

§ 13.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *G. Thavenius*, n:o 15, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående underlättande för svenskar, som hafva medborgarrätt i Amerikas Förenta stater, att erhålla svensk medborgarrätt;

herr *D. Persson* i Tällberg *m. fl.*, n:o 16, om anvisande af ett allmänt afdikningsanslag;

herr *A. F. Vennersten m. fl.*, n:o 17, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förekommande af de sanitära vådor och andra olägenheter, som för städer och stadslignande samhällen uppstå i följd af bebyggandet af områden, som ur hälsosynpunkt finnas därtill otjänliga;

herr *A. P. Gustafsson* i Sjögesta, n:o 18, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inskränkning i tiden för jakt å älg m. m.;

friherre *A. T. Adelswärd*:

n:o 19, om ändring af 2 och 3 §§ lagen angående ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete; och

n:o 20, om ändring af 20, 21 och 22 §§ lagen om hemmans-
klyfning, ägostyckning och jordafsöndring;

herr *J. J. Byström*:

n:o 21, om afsättning af 1,000,000 kronor af utdelningen å
statens aktier i Luossavaara—Kiirunavaara aktiebolag till en fond
för inköp af bolagets grufegendom; och

n:o 22, om ändring af 26 § förordningen angående för-
säljning af brännvin;

herr *I. E. G. Svensson* i Skyllberg, n:o 23, om ändring af
2 § förordningen angående skogsvårdsafgifter;

herr *P. Pehrsson* i Österby, n:o 24, om skrifvelse till Kungl.
Maj:t angående lättnad i fråga om fullgörande af vapenöfning i
fredstid för till Sverige återkomna svenskfödda utländska under-
såtar, som icke fullgjort sina värnpliktsöfningar, samt

herr *T. Zetterstrand*, n:o 25, om skrifvelse till Kungl. Maj:t
angående utfardande i fråga om de ämbets- och tjänstemän,
hvilkas tjänsteutöfning ej är af beskaffenhet att föranleda bärande
af uniform, af förklarande, hvarigenom den skyldighet i detta
afseende, som kan anses åligga dem, blifver upphäfd.

§ 14.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *I. E. G.
Svensson* i Skyllberg under 5 dagar från och med den 24 januari.

Härpå åtskildes kammarens ledamöter kl. 3,54 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Fredagen den 24 januari. Kl. $\frac{1}{2}$ 3 e. m.

§ 1.

Justerades protokollen för den 16 och den 17 innevarande januari.

§ 2.

Herr statsrådet m. m. *G. W. Roos* aflämnade Kungl. Maj:ts skrifvelse till Riksdagen med tillkännagifvande, att Kungl. Maj:t förordnat statsrådet m. m. *Carl Fredrik Wilhelm Hederstierna* att under innevarande riksdag utöfva den befattning med riksdags-ärenden, som jämlikt § 46 i riksdagsordningen tillkomme en ledamot af statsrådet.

Efter föredragning häraf beslöt kammaren att lägga denna skrifvelse till handlingarna;

och skulle underrättelse om skrifvelsens innehåll meddelas vederbörande utskott samt de ledamöter, som hafva inseende öfver Riksdagens kansli.

§ 3.

Vidare öfverlämnades af herr statsrådet *Roos* Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående beredande af lånemedel för år 1908 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende;

angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postafgifter;

angående upplåtelse af ett område från Uppsala slottsjord till Uppsala universitet för utvidgning af akademiska sjukhusets i Uppsala tomt;

angående utbekommande af deposition till säkerhet för fullgörande af stadgade villkor för koncession å järnvägsanläggning från Ystad till Genarp;

angående ägutbyte mellan kronan och Stockholms stad; samt
Andra Kammarens Prot. 1908. N:o 4.

angående upplåtelse till landtförsvaret af indragna hospitals-hemmanen Rönninge n:is 1 och 2 i Långbro socken och Örebro län.

De kungl. propositionerna bordlades.

§ 4.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner, och hänvisades därvid till konstitutionsutskottet Kungl. Maj:ts proposition med förslag dels till ändrad lydelse af § 53 regeringsformen samt §§ 37, 38, 50, 75 och 78 riksdagsordningen, dels ock till stadga om val till utskott.

Till lagutskottet öfverlämnades härefter Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om äktenskaps ingående.

Slutligen hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående försäljning af tre lägenheter från förra ryttmästarbostället Valåkra n:is 4 och 5 i Högsby socken af Kalmar län;

angående försäljning af vissa områden från förra militiebostället 1 mantal Gustad n:o 5 Norrgård i Vikingstads socken af Östergötlands län;

angående försäljning af två lägenheter från förra hospitals-hemmanet $\frac{3}{4}$ mantal Hunnerstorp n:o 1 i Hofs socken af Östergötlands län;

angående försäljning af ett område från förra regements-skrifvarebostället Ekeby n:o 1 i Västmanlands län;

angående försäljning af förra militiebostället Norr Fensta n:is 1 och 2 om 2 mantal i Västmanlands län;

angående försäljning af en till förra ryttmästarebostället Lyftinge n:is 2 och 3 med underlydande i Västmanlands län hörande lägenhet Raknön n:o 1, en äng; och

angående upplåtelse till Jönköpings stad af den till förra landshöfdingbostället 3 mantal Rydhof n:o 1 i Jönköpings län hörande vattenrätt i Munksjön.

§ 5.

Vidare föredrogos och lades till handlingarna Kungl. Maj:ts skrifvelse i anledning af en vid sistförflutna Riksdag beslutad lagförändring.

§ 6.

Härefter föredrogos hvar efter annan de å kammarens bord hvilande motionerna; och hänvisades därvid:

herr *G. Thavenius* motion, n:o 15, till lagutskottet;

herr *D. Perssons* i Tällberg *m. fl.* motion, n:o 16, till statsutskottet;

herr *A. F. Vennerstens m. fl.* motion, n:o 17, till lagutskottet;

herr *A. P. Gustafssons* i Sjögesta motion, n:o 18, till tillfälligt utskott;

friherre *A. T. Adelswärds* motioner, n:is 19 och 20, till lagutskottet;

herr *J. J. Byströms* motioner, n:o 21 till statsutskottet och n:o 22 till bevillningsutskottet;

herr *I. E. G. Svenssons* i Skyllberg motion, n:o 23, till lagutskottet;

herr *P. Pehrssons* i Österby motion, n:o 24, till lagutskottet, samt

herr *T. Zetterstrands* motion, n:o 25, till tillfälligt utskott.

§ 7.

Till bordläggning anmäldes statsutskottets memorial, n:o 1, med den till innevarande riksdag afgifna berättelse af fullmäktige i riksgäldskontoret angående riksgäldskontorets ställning och förvaltning.

§ 8.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herr *E. A. Nilson* i Örebro, n:o 26, om afsättning af utdelningen för år 1908 å statens aktier i Luossavaara—Kiiruna-vaara aktiebolag till en fond för inköp af stamaktierna i bolaget;

herr *J. A. Jonsson* i Hökhult *m. fl.*:
n:o 27, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot försäljning af brännvin;

n:o 28, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot tillverkning af brännvin;

n:o 29, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot införsel af brännvin, vin och öl; och

n:o 30, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående förbud mot försäljning af vin och öl;

herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm:

n:o 31, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning om hvilka smittosamma och ärftliga sjukdomar må utgöra skäl till återgång i äktenskap m. m.; och

n:o 32, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning om arbetslösheten i Sverige m. m.;

herr *P. Hörnstén*:

n:o 33, med hemställan, att Riksdagen måtte besluta, att, när järnväg bygges på statens bekostnad, utfartsväg skall anläggas från järnvägsstation till närmaste allmänna eller bygdeväg m. m.; och

n:o 34, om undersökning af behovet af utfartsvägar från statens redan befintliga järnvägsstationer m. m.;

herr *M. E. Svallingson*, n:o 35, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bestridande med statsmedel af den till lärarepersonalen vid folk- och småskolorna utgående kontanta aflöningen;

herr *O. N. Olsson* i Heden:

n:o 36, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beloppet af skjutslega, där skjutsentreprenad icke kunnat åvägabringas; och

n:o 37, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående ersättning åt vissa ledamöter af inskrifningsnämnd och inskrifningsrevision;

herr *J. O. Forssling*, n:o 38, om statsbidrag åt högre folkolor till undervisning i slöjd;

herr *J. Larsson* i Presstorp, n:o 39, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående skyldighet för staten att erlægga skatt till kommun för staten tillhörig fastighet eller industriell anläggning;

herr *J. E. Ekman* i Göteborg, n:o 40, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående omorganisation af domänstyrelsen;

herr *C. G. Sædén*, n:o 41, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående tillsättande af en kommitté för utredning af stats-tjänarnas löneregleringsfråga enligt angifna grunder;

herr *E. P. W. Röing*, n:o 42, om skrifvelse till Kungl. Maj:t, angående revision af reglementet för trafiken på statens järnvägar;

herr *S. L. Olsson* i Älfaldalsåsen, n:o 43, om upplåtande af odlingslägenheter å kronoparkerna inom Kopparbergs län m. m.;

herr *G. A. Ahlstrand*, n:o 44, om anläggning af en statsbana från Älfsby station till Piteå;

herr *K. J. Warburg*, n:o 45, om ändring af 11 § lagen angående äganderätt till skrift;

herr *J. Erlansson*:

n:o 46, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående friköpande af byggnadstomter från prästgård, klockaregård m. m.; och

n:o 47, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild skatt af ogifta personer öfver trettio års ålder; samt

herr *K. V. Rydén*:

n:o 48, om höjdt anslag för beredande af understöd åt äldre behöfvande småskollärare m. fl.; och

n:o 49, om anslag för beredande af ökad understöd åt småskollärare m. fl., som erhålla understöd från småskollärarnas m. fl. ålderdomsunderstödsanstalt.

De afgifna motionerna blefvo på begäran bordlagda.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *S. L. Olsson* i Älfvalsåsen under 3 dagar från och med den 25 januari och

herr *K. Otto* under 2 dagar från och med den 27 januari.

Kammarens ledamöter åtskildes härpå kl. 3,4 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.

Lördagen den 25 januari.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Föredrogos hvar för sig Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående beredande af lånemedel för år 1908 för fortsatt utveckling af statens telefonväsende.

Till bevillningsutskottet remitterades härefter Kungl. Maj:ts proposition angående bemyndigande för Kungl. Maj:t att besluta i fråga om vissa postafgifter.

Slutligen öfverlämnades till statsutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

angående upplåtelse af ett område från Uppsala slottsjord till Uppsala universitet för utvidgning af akademiska sjukhusets i Uppsala tomt;

angående utbekommande af deposition till säkerhet för fullgörande af stadgade villkor för koncession å järnvägsanläggning från Ystad till Genarp;

angående ägoutbyte mellan kronan och Stockholms stad; och

angående upplåtelse till landtförsvaret af indragna hospitalshemmanen Rönninge n:is 1 och 2 i Långbro socken och Örebro län.

§ 2.

Efter föredragning härefter af de på kammarens bord hvilande motionerna hänvisades:

herr *E. A. Nilsons* i Örebro motion, n:o 26, till statsutskottet;
 herr *J. A. Jonssons* i Hökhults *m. fl.* motioner, n:is 27, 28 och 29 till bevillningsutskottet samt n:o 30 till lagutskottet;

herr *E. O. V. Wavrinskys* i Stockholm motioner, n:o 31 till lagutskottet och n:o 32 till tillfälligt utskott;

herr *P. Hörnsténs* motioner, n:is 33 och 34, till statsutskottet;

- herr *M. E. Svallingsons* motion, n:o 35, till statsutskottet;
 herr *O. N. Olssons* i Heden motioner, n:o 36 till lagutskottet
 och n:o 37 till tillfälligt utskott;
 herr *J. O. Forsslings* motion, n:o 38, till statsutskottet;
 herr *J. Larssons* i Presstorp motion, n:o 39, till lagutskottet;
 herr *J. E. Ekmans* i Göteborg motion, n:o 40, till stats-
 utskottet;
 herr *C. G. Sædéns* motion, n:o 41, till tillfälligt utskott;
 herr *E. P. W. Rövings* motion, n:o 42, till tillfälligt utskott;
 herr *S. L. Olssons* i Älfvalsåsen motion, n:o 43, till stats-
 utskottet;
 herr *G. A. Ahlstrands* motion, n:o 44, till statsutskottet;
 herr *K. J. Warburgs* motion, n:o 45, till lagutskottet;
 herr *J. Erlanssons* motioner, n:o 46 till tillfälligt utskott och
 n:o 47 till bevillningsutskottet; samt
 herr *K. V. Rydéns* motioner, n:is 48 och 49, till stats-
 utskottet.

§ 3.

Vidare föredrogs och lades till handlingarna statsutskottets memorial, n:o 1, med den till innevarande Riksdag afgifna berättelse af fullmäktige i riksgäldskontoret angående riksgäldskontorets ställning och förvaltning.

§ 4.

Afgåfvos följande nya motioner, nämligen af:

herrar *J. Bengtsson* i Bjärnalt och *A. C. Gunnarsson*, n:o 50, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse af 1 § i förordningen den 11 oktober 1907 angående beskattning af socker;

herr *K. G. Karlsson* i Göteborg *m. fl.*, n:o 51, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition angående förändring af tullsatserna å socker m. m.;

herr *E. Hammarlund*:

n:o 52, om ändring af 29 § förordningen angående försäljning af brännvin; och n:o 53, om ändring af 25 § förordningen angående försäljning af vin och öl;

herrar *E. Hammarlund* och *F. Berg*, n:o 54, om ökade anslag till lärare och lärarinnor vid folkskoleseminariernas öfningskolor;

herr *J. E. Centerwall*, n:o 55, om upprättande af professorer i statistik vid universiteten i Uppsala och Lund;

herr *C. F. Vahlquist*:

n:o 56, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående beredande af underhåll på expektans från Vadstena krigsmanshuskassa åt indelt manskap efter minst tjugu tjänstår; och

n:o 57, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående penningbidrag till värnpliktige, som vårdas för under tjänstgöring ådragen skada eller sjukdom;

herr *S. J. Enander*, n:o 58, om höjning af anslaget till statens skogsförsöksanstalt m. m.;

herr *G. B. Hellman m. fl.*, n:o 59, angående dispositionsrätten till Djurgården och de kungliga lustslotten;

herr *E. O. V. Wavrinsky* i Stockholm, n:o 60, om löneförbättring till fortifikationskassören K. P. Karlsson;

herr *K. J. M. Larsson* i Göteborg, n:o 61, om anslag till rättegångsbiträden åt genom olycksfall i arbete skadade arbetare;

herr *C. G. Johansson* i Aflösa, n:o 62, om understöd till förre landtbruksskoleföreståndaren I. Naucér;

herr *A. Magnusson* i Salstad, n:o 63, om ökad statsbidrag till aflöning åt lärare i fortsättningsskola;

herr *D. Broström*, n:o 64, om ändrade villkor för lån från fonden för rederinäringens understödjande;

herr *N. Jönsson* i Kvarnberga:

n:o 65, om höjning af anslaget till de värnpliktigas aflöning, inskrifning och redovisning m. m.; och

n:o 66, om höjning af anslaget till sjöbeväringens vapenöfningar m. m.;

herr *H. Wijk*, n:o 67, om anslag till fasta årliga understöd åt svenska tonsättare af utmärkt förtjänst;

herr *C. R. Johansson* i Jönköping m. fl., n:o 68, om höjning af anslaget till främjande af centralförbundets för nykterhetsundervisning verksamhet;

herr *C. R. Johansson* i Jönköping m. fl., n:o 69, om anslag till anordnande af en utbildningskurs i hälsolära och alkohologi för ämneslärare vid seminarierna och de allmänna läroverken;

herr *A. J. C. Christierson m. fl.*, n:o 70, om anslag för Sveriges deltagande i hafsstationen i Neapel;

herr *N. Nilsson* i Skärhus, n:o 71, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående statsbidrag för folkskoleändamål till kommuner, som äro synnerligen betungade af afgifter för skolväsendet;

herrar *K. A. Tengdahl* och *E. F. W. Blomberg*, n:o 72, om anslag för bidrag till anstalter för tuberkulosvård m. m.;

herr *E. P. W. Röing*:

n:o 73, om ökad aflöning till tygförvaltare och fabriksförvaltare vid artilleriets tygstater och fabriker; och

n:o 74, om löneförbättring till fortifikationskassörerna;

herr *P. Pehrsson* i Österby:

n:o 75, om ökad aflöning åt befattningshafvare vid uppfostringsanstalten å Bona; och

n:o 76, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående antecknande i kyrkobok af från utlandet återinflyttade svenskars äktenskapsförhållanden;

herr *E. G. H. Åkerlund*:

n:o 77, om gratifikationer åt äldre eller sjukliga landtbrefbärare m. m.;

n:o 78, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående upplåtande af nödig skog och betesmark för jordbrukslägenheter, hvilka inom Norrland och Dalarna bildas af inägojord från skogsaktiebolag tillhöriga fastigheter; och

n:o 79, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående särskild beskattning af aktiebolag, som äga fast egendom.

herr *C. J. Ödman*:

n:o 80, om rätt att i vissa fall utöfva rösträtt vid riksdagsmannaval genom valedels insändande till valförrättaren; och

n:o 81, om upphäfvande af bestämmelser om kapellförsamlings skyldighet att deltaga i moderkyrkans byggnad och underhåll;

herr *P. Zimdahl*, n:o 82, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af kroppsstraff för vissa brott;

herr *J. P. Jespersen*, n:o 83, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående införande af kroppsstraff för vissa brott;

herr *T. Fürst*, n:o 84, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående revision af lagen om ersättning för skada till följd af olycksfall i arbete;

herr *C. Sandquist*, n:o 85, om ändring af 59 § lagen angående väghållningsbesvärets utgörande på landet;

herr *O. A. Berg* i Staby, n:o 86, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående rätt till fiske i de större insjöarna;

herr *J. J. Byström m. fl.*, n:o 87, om ändring af 12 § förordningen angående försäljning af vin och öl;

herr *P. Svensson* i Bondön, n:o 88, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående bättre förmånsrätt till fastighet för kommunalutskylder m. m.;

herr *E. D. V. Martin*, n:o 89, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående lag om adoption;

herr *E. Räf*:

n:o 90, om skrifvelse till Kungl. Maj:t i fråga om ändring i förordningen angående främmande trosbekännare och deras religionsöfning;

n:o 91, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående berusade personers förhindrande att resa med statens järnvägar; och

n:o 92, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående sofplatser för tredje klassens passagerare å statens järnvägar;

friherre *A. T. Adelswärd*:

n:o 93, om ändring i bestämmelserna angående försäljning af mindre kronoegendomar; och

n:o 94, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående inrättande af ett statsdepartement för kommunikationer och allmänna arbeten;

herr *M. Sundström*, n:o 95, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående utredning i fråga om jordafsöndringar, hvilka såsom arf afsöndrats på viss tid och mot vissa skyldigheter till stamhemmanet m. m.;

herr *F. Berglund*, n:o 96, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående anställande af järnvägsinspektör för öfvervakande af trafiksäkerheten vid järnvägarna; samt

herr *P. N. Bosson*:

n:o 97, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående vaccinationstvängets afskaffande eller begränsning m. m.; och

n:o 98, om skrifvelse till Kungl. Maj:t angående jordägares rätt till skörd af lingon och andra skogsbar.

§ 5.

Justerades protokollsutdrag.

§ 6.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades:

herr *K. M. Lindh* i Gäfle under 4 dagar fr. o. m. den 26 januari,
 » *E. G. H. Åkerlund* » den 27 januari,

harr <i>J. A. U. Fornander</i>	under 5 dagar fr. o. m. den 26 januari,				
» <i>D. Broström</i>	» 3 » » » 28 »				
» <i>C. H. Wallentin</i>	» 8 » » » 28 »				
» <i>J. P. Jespersen</i>	» 3 » » » 27 »				
» <i>O. A. Berg i Staby</i>	» 6 » » » 26 »				
» <i>J. Andersson i Örstorps</i>	» 14 » » » 29 »				och
» <i>B. P. Ersson</i>	» 8 » » » 27 »				

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,39 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.